

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN TÜRKÇE
ÖĞRETMENLERİNİN 8. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ BİLGİLENDİRİCİ VE TAHKİYELİ
METİNLERİN ANLAŞILABİLİRLİKLERİ İLE İLGİLİ
GÖRÜŞLERİ VE METİNLERİN METİN OKUNABİLİRLİĞİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ERDOĞAN AKKURT

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. HIFZI TOZ

KIRIKKALE-2011

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Erdogan AKKURT tarafından hazırlanan “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki Bilgilendirici Ve Tahkiyeli Metinlerin Anlaşılabilirlikleri İle İlgili Görüşleri Ve Metinlerin Metin Okunabilirliği Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı :Yrd. Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ.....

Üye: Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN.....

ÖZET

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN
8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ BİLGİLENDİRİCİ VE TAHKİYELİ
METİNLERİN ANLAŞILABİLİRLİKLERİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ VE
METİNLERİN METİN OKUNABİLİRLİĞİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

AKKURT, Erdoğan

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Hıfzı TOZ

Ocak,2011

Metinler ülkemizde eğitimin temel materyallerinden biridir. Özellikle Türkçe derslerinin ve dil öğretiminin temeli olan metinlerin hedef kitleye uygun olması gerekmektedir. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinler, metni okuyan kişilerce anlaşılmalıdır. Bilgi edinme gayesiyle metinleri okuyan öğrencilerin gereksiz ayrıntı, kendi yaşamları ve hayal dünyasıyla bağdaşmayan konu ve durumlarla karşılaşmaları engellenmelidir. Özellikle ülkemizde kitap okuma alışkanlığının kazandırıldığı ilköğretim ders kitaplarına seçilen metinlere dikkat edilmelidir. Çünkü bu yaşlarda çocuklar okuma eylemini genellikle ders kitaplarında bulunan metinlerden gerçekleştirmektedirler. Metinler sade, anlaşılır, bilgiyi hedef kitleyi sıkmadan verecek nitelikte olmalıdır. Hazırlanan metinlerin Türkçe ders kitaplarına seçilmesi sırasında öğrencilerin bu metinleri okuma ve anlama düzeyleri dikkate alınmalıdır.

8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik düzeyleri bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Metinlerin okunabilirliğini, araştırmacıların çoğu metinlerin nicel analizi olarak görmektedirler. Bu nicel analizin sonucunda metnin anlaşılabilirliği tahmin edilmektedir. Fakat birçok araştırmacı anlaşılabilirliği etkileyen faktörler olduğu konusunda görüş belirtmektedir. Bu çalışmada okunabilirlik ve anlaşılabilirlik kavramları ayrı ayrı ele alınmıştır. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile anlaşılabilirlik düzeylerinin arasında fark olup olmadığının tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu iki kavram açısından değerlendirme ölçütleri göz önünde tutularak ölçümler yapılmıştır. 8.

Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeyleri Ateşman (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan Flesch'in okunabilirlik formülüyle belirlenmiştir. Bu araştırmada metinlerin anlaşılabilirliğini ölçmek amacıyla ölçek geliştirilmiştir. Metin anlaşılabilirlik ölçeği, uzman değerlendirmesinden geçmiştir. Ölçek maddeleri ve ana başlıkları belirlenirken bu alandaki yazılardan yararlanılmıştır. Ölçeğin ana başlıkları; içerik, anlam, başlık, görseller olarak belirlenmiştir.

Araştırma evrenini ilköğretim okullarında görev yapan 8. Sınıf Türkçe Ders öğretmenleri oluşturacaktır. Araştırmanın örneklemini ise tesadüfi (random) örnekleme yöntemi kullanılarak seçilecek 5 Türkçe öğretmeni oluşturacaktır. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri Ateşman'ın (1997) okunabilirlik formülüyle belirlenmiştir. Seçilen metinlerin anlaşılabilirliğini değerlendirmek için hazırlanan "metinlerin anlaşılabilirliğini değerlendirme ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekten elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek bulgular ve yorum bölümünde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda; değerlendirme için seçilen 15 metnin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik düzeyleri arasında farklılaşmaların olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada 8. Türkçe Ders Kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeyine göre %6,66'sının çok zor, %20'sinin zor, %60'ının orta güçlükte, %13,33'ünün kolay olduğu tespit edilmiştir. Okunabilirlik düzeyi çok kolay olan metin tespit edilmemiştir. Anlaşılabilirlik düzeylerine göre metinlerin; %20'si zor, %33,33'ü orta güçlükte, %46,66'sı kolay olarak tespit edilmiştir. Anlaşılabilirlik düzeyleri açısından çok zor ve çok kolay metin tespit edilmemiştir.

Anahtar kelimeler: Okunabilirlik, Anlaşılabilirlik, Metin, Okuma, Anlama, Okunabilirlik formülleri, Metin anlaşılabilirlik ölçeği.

ABSTRACT

PRIMARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE TEACHERS' VIEWS ABOUT THE INTELLIGIBILITY OF THE INFORMATIVE AND NARRATIVE TEXTS IN EIGHT GRADE TURKISH TEXTBOOKS AND EXAMINATION OF THE TEXTS IN TERMS OF THEIR READABILITY

AKKURT, Erdoğan

Master's Thesis, Department of Turkish Language Teaching

Supervisor: Asst. Prof. Hıfzı TOZ

January, 2011

Texts are the basic materials of education in our country. The texts which are the basic materials of especially Turkish lessons and language teaching must be suitable for the target group. The texts chosen for the Turkish textbooks must be understood by the ones who read it. The students who read the texts to get information should not encounter unnecessary details and subjects or situations which are not compatible with their lives and mystifies. Attention should be paid to the texts, especially the ones chosen for the textbooks used in the primary education, when children gain reading habits because children in these ages do the reading activities on these texts in the textbooks. The texts must be simple, understandable and they should give the information without boring the students. While choosing the texts for Turkish textbooks students' levels of reading and understanding these texts should be regarded.

The subject of this research is readability and Intelligibility levels of informative and narrative texts in eight grade Turkish textbooks. Most of the researchers see the readability of the texts as a qualitative analysis of the texts. At the end of this qualitative analysis the Intelligibility of the texts is predicted. However, lots of researchers claim that there are some factors affecting the Intelligibility. In this research readability and Intelligibility are discussed separately. It was tried to determined whether there was a difference between readability and Intelligibility of the texts. The measurements have been done by taking into consideration the evaluation criteria in terms of these two concepts. The readability levels of the informative and narrative texts in eight grade Turkish language textbooks were identified by Flesh's readability formula which had been adapted to Turkish by Ateşman (1997). In the research, a new scale has been developed to measure the Intelligibility of the texts. Text Intelligibility Evaluation Scale has been evaluated by experts. In the process of determining the scale items and main titles, the related literature has been benefited. The main titles of the scale were named as content, meaning, title and visuals.

The population of this research was consisted of eight grade Turkish language teachers working in public primary school in Ankara. The sample set of research was consisted of 5 eight grade Turkish language teachers chosen randomly from the population. Texts' readability levels have been identified by Ateşman's (1997) readability formula. Text Intelligibility Evaluation Scale has been used to measure the texts' Intelligibility. The data gathered by the scale has been analyzed using SPSS and evaluated in findings and discussion parts.

At the end of the research it was seen that there were differences between 15 texts' readability and Intelligibility levels. In the research it was realized that % 6.66 of narrative and informative texts in eight grade Turkish language textbooks were very hard, while %20 were hard, %60 were moderate and % 13.33 were easy in terms of their readability levels. No texts were very easy in terms of readability. In terms of Intelligibility, % 20 of the texts were hard while %33.33 were moderate and %46.66 were easy. According to the findings, no texts were defined as very hard or very easy.

Key words: Readability, Intelligibility, text, reading, understanding, readability formula, Text Intelligibility Evaluation Scale.

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki Bilgilendirici Ve Tahkiyeli Metinlerin Anlaşılabilirlikleri İle İlgili Görüşleri Ve Metinlerin Metin Okunabilirliği Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı, faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir, bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

05/01/2011

Erdoğan AKKURT

ÖN SÖZ

İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin; 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin, metin okunabilirliği açısından incelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tez çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Okumanın bireylerin gelişiminde göz ardı edilemeyecek önemli noktalarından biri de bilgi kaynağına doğrudan ulaşmamızı sağlamasıdır. Bilgi edinmek için başvurulacak ilk kaynak, kitaplar olduğu için eğitimde her dersin en önemli araçlarından biridir. Öğrencilerin eğitimi için kullanılan metinlerin, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir. Ülkemizin eğitim sistemi göz önünde tutulduğu zaman ders kitaplarında bulunan metinlerin önemi bir kez daha ortaya çıkacaktır. Bu nedenle metinleri seçmek için birden fazla formül, test, ölçek gibi araçlardan yararlanılmalı ve bu ölçüm sonucunda seçim yapılmalıdır. Araştırmanın bu konuda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmalarım sırasında her konuda fikir ve önerileri ile bana rehberlik eden, moral veren ve bu çalışmanın gerçekleşmesinde en büyük katkıyı sağlayan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ'a, en içten teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma sürecinde beni destekleyen arkadaşlarım Sinan İSEN, Erkan ÖZKAYA, Mikat AYDIN'A, SPSS programı konusundaki yardımı ve bana gösterdiği sabır için Hasan KAVGACI'ya, desteğini esirgemeyen ve bana inanan aileme çok teşekkürü bir borç bilirim.

Erdoğan AKKURT
KIRIKKALE – 2011

İÇİNDEKİLER

İÇ KAPAK.....	I
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
KİŞİSEL KABUL.....	VII
ÖN SÖZ.....	XIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XV
KISALTMALAR.....	XV
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.2 Problem Cümlesi.....	5
1.3 Alt Problemler.....	5
1.4 Araştırmanın Amacı.....	6
1.5 Araştırmanın Önemi	7
1.6 Sayılıtlar.....	8
1.7 Sınırlılıklar.....	9
BÖLÜM II	10
2.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
2.1.1 Metin.....	10
2.1.2 Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin İçeriği.....	11

2.1.3	Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerde Anlam.....	11
2.1.4	Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerde Başlık.....	12
2.1.5	Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerde Görsellik.....	12
2.1.6	Edebî Metinler.....	13
2.1.7	Tahkiyeli ve Bilgilendirici metin nedir?	14
2.2	ANLAŞILABİLİRLİK.....	16
2.2.1	Anlama.....	17
2.2.2	Anlama Düzeyleri.....	18
2.2.3	Okuma.....	19
2.2.4	Okuma Seviyeleri.....	20
2.3	OKUNABİLİRLİK.....	22
2.3.1	Dale-Chall Okunabilirlik Formülü.....	25
2.3.2	Flesch Okunabilirlik Formülü.....	27
2.3.3	Power- Sumner- Kearl Formülü.....	29
2.3.4	McLaughlin ‘SMOG’ Formülü.....	30
2.3.5	Gunning Sis Dizini (Gunning Fog index).....	30
2.3.6	Fry Okunabilirlik Grafiği.....	31
2.3.7	Spache Okunabilirlik Formülü.....	33
2.3.8	Ateşman Tarafından Türkçe için Geliştirilen Formül.....	33
BÖLÜM III.....		35
3.1	Okunabilirlik ve Anlaşılabilirliğin Önemi.....	35
3.2	Okuma ve Anlama Arasındaki İlişki.....	36
3.3	Metinlerin Okunabilirliği ve Anlaşılabilirliğini Etkileyen Faktörler.....	36
BÖLÜM IV.....		38

4.1	Yöntem	38
4.2	Araştırmanın Modeli	38
4.3	Evren ve Örneklem	38
4.4	Verilerin Toplanması.....	40
4.5	Verilerin Analizi	48
BÖLÜM V		51
5.1	Bulgular ve Yorumlar	51
5.1.1	8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinden aldığı puan nedir?.....	51
5.1.2	8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirlik düzeyi ile 8. Sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri arasında fark var mıdır?.....	56
	8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında bulunan metinlerde 8. Sınıf öğrencilerin anlama düzeyleri arasında fark var mıdır?.....	59
5.1.3	8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliği ile ilgili öğretmen görüşleriyle, okunabilirlik ölçümleri arasında fark var mıdır?.....	62
5.1.4	8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinler anlaşılabilirlik açısından hedef kitleye uygun mudur?..	64
5.1.5	İlköğretim okulunda çalışan öğretmenler 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinleri anlaşılabilir bulmakta mıdır?.....	65
5.1.6	Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin aralarında okunabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından fark var mıdır?.....	66
5.1.7	İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin, metin anlaşılabilirlik ölçeği alt başlıklarına verilen ortalama puanlar nedir?.....	68

BÖLÜM VI.....	70
6.1 Sonuç.....	70
6.2 Öneriler.....	71
KAYNAKÇA	75
EKLER.....	80
Metin anlaşılabilirlik ölçeği.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	86

TABLÖLAR

Tablo 1. Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri.....	3
Tablo 2. Dale-Chall Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri.....	27
Tablo 3. Flesch Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri.....	29
Tablo 4. Fry Okunabilirlik Verileri.....	32
Tablo 5. Ateşman Tarafından Türkçeye Uyarlanan Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri.....	35
Tablo 6. Araştırmada Metinler Listesi.....	39
Tablo 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin İçeriğine Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları.....	41
Tablo 8. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Anlama Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları.....	43
Tablo 9. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Başlıklarına Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları.....	45
Tablo 10. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Görsellerine Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları.....	46

Tablo 11. Ateşman Tarafından Türkçeye Uyarlanan Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri.....	48
Tablo 12. Metin Anlaşılabilirlik Aralığı.....	50
Tablo 13. Metinlere Göre Metinlerin Anlaşılabilirliğini Değerlendirme Ölçeğinin Aldığı Puan Ortalamaları.....	51
Tablo 14. Metinlere Göre Metinlerin Anlaşılabilirliğini Değerlendirme Ölçeğinin Aldığı Puan Ortalamaları.....	54
Tablo 15. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri.....	57
Tablo 16. Metinlerin Anlaşılabilirliği Ölçeği Sonucu ve Ölçek Düzeyi	59
Tablo 17. Metinlerin Okunabilirlik Formülü Sonucu- Okunabilirlik Düzeyi ve Metinlerin Anlaşılabilirliğini Ölçeği Değerlendirme Sonucu ve Ölçek Düzeyi.....	62
Tablo 18. Okunabilirlik Düzeyleri Frekansı ve Anlaşılabilirlik Düzeyleri Frekansı.....	63
Tablo 19. Metin Anlaşılabilirlik Ölçek Düzeyleri.....	64
Tablo 20. Metin Anlaşılabilirlik Düzeyleri Yüzdeleri.....	66
Tablo 21. Tahkiyeli ve Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik ve Anlaşılabilirlik düzeyleri.....	66
Tablo 22. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin, Metin anlaşılabilirlik ölçeği Alt Başlıklarından Aldığı Ortalama Puanlar.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 . Dale-Chall Kelime Listesinden Bir Bölüm.....	25
Şekil 2. Fry Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri.....	33

KISALTMALAR

M	: Metin
Akt.	:Aktaran
X	: Aritmetik Ortalama
Ort.	: Ortalama
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb.	: Ve benzeri

BÖLÜM I

Giriş

Bu bölümde araştırmanın konusunu net olarak belirten problem durumu, problem cümlesi, amaç, alt problemler, önem, sınırlılıklar, kısaltmalar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1 Problem Durumu

Okunabilirlik kavramı dile özgü bir kavramdır. Okunabilirlik belirli formül ve tekniklerle ölçülmektedir. Okunabilirlik ile ilgili çalışmaların 1920’li yıllara kadar uzandığı, zaman içinde farklı formüller ve teknikler geliştirildiği görülmektedir (Chall,1988:2-13).

“Okunabilirlik, ortaya çıktığı ilk zamanlarda yazarlar tarafından bir metnin çeşitli özelliklerini ifade etmek için kullanılmıştır.” (Harris ve Hodges,1981:176) Bunlardan en önemlileri yazının okunaklılığı, anlaşılabilirliği ve ilgi çekiciliği şeklinde ifade edilmiştir. Fakat yıllar geçtikçe en yaygın kullanılan özellik anlaşılabilirlik olmuş ve diğerlerinin önüne geçmiştir. “Okuma ve İlişkili Terimlerin Sözlüğü”nde okunabilirliği ve anlaşılabilirliği birbirlerinin yerine kullanılabilen terimler olarak açıklamışlardır.” (Klare, 1988: 27).

Okunabilirlik çalışmaların, ölçümlerde sadece ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu gibi nicel özelliklere yer vermiş olmaları, kesin ve yeterli okunabilirlik ölçüm sonuçları elde etmek açısından büyük bir eksiklik olarak görülmektedir (Fry, 2002: 47-49). Okunabilirlik, ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu gibi sayılabilir değerler üzerinde durmaktadır. Bu birçok metinde doğru sonuçlar ortaya koymasına rağmen anlaşılabilirliği etkileyen birçok faktörün olduğu gözden kaçmamaktadır. Metinlerdeki kelimelerin uzunluğu, hece sayısı gibi sayısal

özelliklerin yanında, bu kelimelerin kullanımı, bilinirliği, ön bilgilere dayanması, öğrencinin okuma seviyesi gibi özellikler de anlaşılabilirliği etkilemektedir.

Anlaşılabilirlik kavramının okunabilirliğin bir alt kavramı olduğu ve okunaklılık ve anlaşılabilirlik kavramlarının okunabilirlik kavramını oluşturduğu belirtilmektedir. Bugünkü okunabilirlik formülleri gerçekte anlaşılabilirliği tahmin etmektedir. Fakat okunabilirlik ölçümleriyle elde edilen sonuçlara bakılarak bir metnin anlaşılabilir bir metin olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği tartışma konusudur.

Metinlerde kullanılan kelimelerin yabancı kelime olması, az kullanılıyor olması, terim olması ve kelimelerin oluşturduğu kelime gruplarının mecaz anlamlarının bulunması, kelime gruplarının bilinmeyen kelimelerden oluşması, metinde geçen olay ve olguların okuyucu kitlesine hitap edip etmemesi, metin tasarımı, metnin anlaşılabilirliğini doğrudan etkileyecektir.

Metinlerin anlaşılabilirliğini sadece metinleri oluşturan kelimelere bakarak değil, aynı zamanda görselleri, başlığı, içerik gibi unsurlarla birlikte düşünmek gerekmektedir.

Günümüzde kitapların veya metinlerin öğrencilerin seviyelerine olan uygunluğunu tespit etmede kullanılan çok çeşitli okunabilirlik formülleri mevcuttur. Bu formüllerden en çok kullanılanları; Fry, Dale-Chall, Flesch, Gunning formülleridir (Güneş, 2000: 37-38).

Türkçe ilk okunabilirlik formülü olan Ateşman'ın Flesch okunabilirlik formülünden Türkçeye uyarladığı formüldür. Bu formülün ortaya koyduğu seviye uygunluğu ile Türkçe ders öğretmenlerinin bu konu hakkındaki görüş ve düşünceleri arasında anlamlı bir bağın olması gerekmektedir. Sınıf ortamında öğrencilerle metni derinlemesine inceleyen ve analiz eden öğretmenlerdir. Çocukların metni okuduktan sonra ortaya koydukları geri bildirimler metnin okunabilirlik açısından seviyelerine uygun olup olmadığını ortaya koymaktadır.

Ateşman Tarafından Türkçeye Uyarlanmış FLESCH Formülü ve Uygulama Basamakları

Okunabilirlik Sayısı = $198,825 - 40,175 \times 1,610 \times X_1$

X1 = Hece olarak ortalama kelime uzunluğu

X2 = Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu. Bu değerlere göre Türkçe okunabilirlik aralıkları şu şekildedir:

Tablo 1. Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi
90–100	Çok Kolay
70–89	Kolay
50–69	Orta Güçlükte
30–49	Zor

“Ders kitapları eğitim faaliyetlerinin en önemli kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu kaynakların öğrenci seviyesine uygunluğunun tespit edilmesinde en çok kullanılan araçlar “okunabilirlik formülleri” olarak karşımıza çıkar. Bu uygunluğun doğru tespiti önemlidir. Çünkü özellikle ülkemiz gibi kitap okuma oranının çok yüksek olmadığı ülkelerde öğrencilerin kitap ya da metinlerle karşılaşmaları ancak ders kitaplarıyla olabilmektedir.” (Teksan - Günes, 2006: 459). Sadece bu husus bile kitapların ne derece önemli bir görev yüklediğinin açık bir göstergesidir. Özellikle Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin üstlendiği görevin değeri yadsınamaz. Aynı zamanda bu kitaplar, basılı materyaller arasında bireyin bağımsız olarak çalışmasına, çalışmayı istediği zamanlarda tekrarlamasına ve bilgiye her an ulaşmasını olanak sağlayan en önemli araçlardır (Ünsal- Güneş, 2003: 388). Hazırlanan Türkçe ders kitaplarına konulmak üzere yazılan metinlerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir.

Öğretim ortamında en çok kullanılan araçlar ise kitaplardır. Ders kitaplarının diğer araçlara göre elde edilmesi ve kullanımı daha kolaydır. Diğer araçlara göre de çok farklı işlevlere sahiptir. Özellikle Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler derinlemesine incelenen ve Türk dilinin öğrenilmesi için kullanılan temel kaynaklardan biridir. Yeni hazırlanan Türkçe ders kitaplarının hazırlanması ve seçimindeki zorluklar ortadadır. Bununla ilgili çalışmalar yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir. Anlaşılabilirlik ile ilgili araştırmalarla da Türkçe ders kitaplarına metin seçimi çalışmaları desteklenmelidir. Türkçe ders kitapları hazırlanırken ve metinler seçilirken yapılan çalışmalar değerlendirilmelidir.

Okunabilirlik ile ilgili çalışma yapan Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007) “Altıncı Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında, 6.sınıf kitaplarında bulunan kırk altı düz yazının kelime ve cümle uzunlukları kullanılarak okunabilirlik seviyeleri ölçülmüştür. Bu ölçüm Ateşman’ın Flesch’ten uyarladığı formül ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada incelenen düz yazılar öyküleyici ve bilgilendirici olarak iki bölüme ayrılmıştır. Öyküleyici metinlerin cümle uzunlukları, bilgilendirici öykülere göre daha kısa olduğu için okunabilirlik düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik düzeyleri arasında bir farkın olup olmadığı ortada muamma olarak durmaktadır.

Ülkemizde metinlerin okunabilirlik düzeyleri üzerinde çalışmalarının yaygınlaştığını görülmektedir. Bu alanda gerçekleştirilen başlıca çalışmalar; ATEŞMAN, E. (1997), Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi, KAYA, Z. (1998). İş Eğitimi Kitaplarının Okunaklılığı, TEKBIYIK, A. (2006). Lise Fizik I Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu, TEMUR, T. (2002). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinler ile Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması, ZORBAZ, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme, GÜNEŞ, F. (2000), Çocuk Kitaplarında Okunabilirlik İlkeleri, Ulu Kalın, Ö., Topkaya, Y.,(2009), 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu, Ulu Kalın, Ö.,(2007) İlköğretim 4.

Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Okunabilirliğinin Ölçülmesi ve Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi, gerçekleştirilen çalışmalardır. Günümüzde okunabilirlik ölçümleri yapan programlar geliştirilmiştir. Örneğin; Türkçe için *elektronik Türkçe metin analizi (eTma)* adlı bir yazılım geliştirilmiştir.

Bu çalışmayla Türkçe 8.Sınıf ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlikleri ve anlaşılabilirlikleri arasındaki bağın ortaya çıkarılması sağlanacaktır. Böylece Türkçe ders kitaplarını ve Türkçe eğitimin temelini oluşturan metinler, anlaşılabilirlik ve okunabilirlik açısından incelenerek mevcut durum ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki Bilgilendirici Ve Tahkiyeli Metinlerin Anlaşılabilirlikleri İle İlgili Görüşleri Ve Metinlerin Metin Okunabilirlik Düzeyleri nedir?

1.3 Alt Problemler

Problem cümlesine uygun olarak aşağıda belirtilen problemlere cevap aranmaya çalışılmıştır.

- 1.3.1 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinden aldığı puan nedir?
- 1.3.2 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirlik düzeyi ile 8. Sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri arasında fark var mıdır?
- 1.3.3 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde 8. Sınıf öğrencilerin anlama düzeyleri arasında fark var mıdır?

- 1.3.4 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliği ile ilgili öğretmen görüşleriyle, okunabilirlik ölçümleri arasında fark var mıdır?
- 1.3.5 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinler anlaşılabilirlik açısından hedef kitleye uygun mudur?
- 1.3.6 İlköğretim okulunda çalışan öğretmenler 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinleri anlaşılabilir bulmakta mıdır?
- 1.3.7 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin aralarında okunabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından fark var mıdır?
- 1.3.8 İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin, metin anlaşılabilirlik ölçeği alt başlıklarına verilen ortalama puanlar nedir?

1.4 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliklerini ölçmektir. Metinler dil eğitiminin temel materyalidir. Metinler, hitap ettiği kitleye uygun olmalı, onları kültür, bilim ve temel dil becerileri açısından bir adım öteye götürmelidir. Türkçe Kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirlikleri Ateşman (1997) tarafından geliştirilen Türkçe okunabilirlik formülü ile, anlaşılabilirlikleri ise hazırlanan değerlendirme ölçeği ile ilköğretimde görev yapan ve bu konuda uzman olarak değerlendirilen öğretmenler tarafından yapılacaktır. Böylece metinlerin ilköğretim öğrencilerinin seviyesine uygun olup olmadığı belirlenecektir. Bu konuda yapılan çalışmalara katkı sağlanmaya çalışılacaktır.

Metin seçimlerinde okunabilirlik ve anlaşılabilirliğe ne kadar dikkat edildiği, bu iki kavramın birbirinin yerine kullanılıp kullanılmayacağı, okunabilirlik formülünün aynı zamanda anlaşılabilirliği ölçüp ölçmediği hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmaktadır.

Çalışmanın bir diğer amacı da 8. Sınıf Türkçe ders kitapları için seçilen metinlerin anlaşılabilirlik ve okunabilirliklerinin, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik için hazırlanan değerlendirme ölçeği kullanılarak belirlenmeye çalışılması ve metin seçicilere bu konuda katkı sağlanmaya çalışılmasıdır.

1.5 Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yeni müfredata uygun olarak hazırlanan 8. Sınıf ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliği ve okunabilirliği ölçülecektir. Türkçe ders öğretmenlerinin görüşlerinden yola çıkılarak 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin hedef kitleye uygunluğu belirlenecektir. Metinler, okunabilirlikleri ve anlaşılabilirlikleri açısından değerlendirilmesi yapılarak; hazırlanan kitaplardaki metin seçimleri ile ilgili konulara ve kitaplar için metin seçimi yapan komisyonlara katkı sağlanacaktır.

Yeni hazırlanan kitaplarda okunabilirliğin ve anlaşılabilirliğin bir bütün olup olmadığı ve okunabilirlik formüllerinin verdiği sonuçların anlaşılabilirlik değerlendirmesini kapsayıp kapsamadığı ortaya çıkarılarak, bu iki kavramın metin seçiminde daha etkin şekilde kullanılması hususunun gerekliliği ortaya koyulacaktır. Böylece metinlerin niteliğinin artacağı öngörülmektedir.

Araştırma 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik ölçütlerini ortaya koyarken, öğretmenlerin aynı metinler üzerindeki anlaşılabilirlik ile ilgili görüşlerini ortaya koyacak, böylelikle yeni hazırlanan kitaplarda okunabilirlik ve anlaşılabilirlik ile ilgili niteliğin artacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de okunabilirlik ve anlaşılabilirlik ile ilgili çalışmalar son yıllarda artarak devam etmektedir. Yapılan araştırmada, Türkçe ders kitaplarında okunabilirlik ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının arttığı gözlenmektedir. Okunabilirlik kavramının araştırmacılar tarafından her ne kadar anlaşılabilirliği kapsadığı vurgusu yapılsa da anlaşılabilirliği sadece metinlerin nicel değerlerinin belirlemediği olgusu da ortadadır. Birçok araştırmacı anlaşılabilirliği, okunabilirlik formülüyle ölçmede eksikliklerin olabileceğini de kabul etmektedir. Bu çalışmayla okunabilirlik formüllerinden elde edilen veriler ile hazırlanacak olan metin anlaşılabilirlik ölçeğinin, metinlerin uygulayıcısı olan öğretmenler tarafından değerlendirilerek elde edilen bilgiler arasında fark olup olmadığına bakılacaktır.

Bu çalışmayla eğitim öğretim için kullanılan metinlerin düzeyleri; okunabilirlik formülleri ve metin anlaşılabilirlik ölçeğinden elde edilecek bulgularla ortaya çıkarılacaktır. Böylece kullanılan kitaplar için okunabilirlik ve anlaşılabilirlik açısından durum ortaya konulacaktır.

Yapılan bu araştırma ile literatürde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği aynı anda işlenmiş olacak ve kavramlar arası bağ ve farklılıklar ortaya konacaktır.

1.6 Sayıtlar

1. Bilgilendirici ve tahkiyeli metinleri değerlendirme ölçeği ile değerlendirecek öğretmenler değerlendirmeyi yapacak nitelikte ve uzmanlıktadır.
2. Veri toplama aracı olarak geliştirilen değerlendirme ölçeği araştırmanın amacını gerçekleştirecek niteliktedir.
3. Metin anlaşılabilirlik ölçeği ve okunabilirlik formülünden elde edilen bulgular nesnedir.
4. Örneklem evreni temsil etmektedir.

1.7 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerden rastgele seçilen 15 metinle,
2. Bu metinlere okunabilirlik formülü ve metin anlaşılabilirlik ölçeği uygulanmasıyla,
3. Milli Eğitim Bakanlığında görevli olan beş (5) Türkçe öğretmenin değerlendirme ölçeğini uygulaması ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

2.1 Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın temel kavramları olan anlaşılabilirlik, okunabilirlik, okuma ve anlama kavramları açıklanarak, Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülü hakkında bilgiler verilecek ve yurt dışında kullanılan okunabilirlik formüllerine kısaca değinilmektedir. Okuma ve anlama kavramları hakkında bilgilerin yanı sıra anlaşılabilirlik kavramının tanımı ortaya konmaktadır. Okunabilirlik ve anlaşılabilirliğe ilişkin açıklamalar yapılmakta, bu çalışmalarla ilgili yapılan çalışmaların bazıları hakkında bilgi verilmektedir. Okunabilirlik, anlaşılabilirlik, anlama ve okuma kavramlarıyla ilgili olan metinler hakkında da kısaca bilgi yer almaktadır.

2.1.1 Metin

Türkçe ders kitaplarının temel unsurlarından olan metinler dil edinimi açısından önemli bir yere sahiptir. Metinler öğrencilerin kültür, sosyal yaşam, toplum kuralları, iyi ve kötü kavramları, ahlak gibi değer ve özellikleri kavramasını sağlayan etkin bir yapıdır. Metin kavramı birçok şekilde tanımlanmaktadır. Birkaçı şu şekildedir: “Bir kitabın asıl yazısı, açıklamalardan ve eklerden ayrı olarak yazarın kendi sözü olan kısmıdır.” (MEB Yayınları, 1996: 61). “Bir yazıyı şekil ve noktalama hususiyetleri ile birlikte meydana getiren kelimelerin topudur.” (Devellioğlu, 1996: 633).

Metin, okumaya konu olan, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcüklerin meydana getirdiği somut bir varlık dilsel bir üründür. (İşeri, 1998: 11). Metinden kasıt öğrencilerden okumaları istenen basılı okuma materyalleridir. (Demirel,1992: 332). Okuma materyalli olan metinler belirli bir olay oldu ve düzen çerçevesinde hazırlanmalıdır. Metin, iletişim olayının sözel kaydı olarak tanımlanmaktadır. (Akt: Demir, 1994: 65).

2.1.2 Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin İçeriği

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin içeriği, öğrencinin yaşantısıyla, dünya bilgisiyle oluşturulmalıdır. İçerik metnin türünü yansıtmalı, kendi içinde sebep-sonuç ilişkisini barındırmalıdır.

İçerikte gereksiz bilgi ve ayrıntıların bulunmaması, metni okuyan öğrencilerin okuma sırasında metinden sıkılmalarına engel olacaktır. Metinde mantıksal ve anlamsal bütünlüğün oluşmasının temel unsurlarından birisi içeriğin doğru hazırlanmasıdır.

Bunların yanı sıra, biçim ve içeriğin, yani şekil ve muhtevanın birbirinden ayrılmaz iki unsur olduğunu unutmamak lâzımdır, biçim değiştiğinde muhteva da değişecektir. Aynı konuyu işleyen bir hikâye ile bir şiirin anlamları daima farklı olacaktır. Edebî olmayan bir metin, anlamı ve bilgileri kaybolmadan özetlenebilir; buna karşılık Edebî bir eser, anlamı bozulmadan özetlenemez ve eserdeki sanatsal ahenk bozulmadan korunamaz. Yapılan her özet, edebî bir metnin anlamını az çok bozar.

2.1.3 Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin Anlamı

Anlam kısaca sözcüklerin veya davranışların zihinde uyandırdığı izlenim olarak ifade edilebilir. Metinlerde anlam, sözcüklerin oluşturduğu cümlelerle oluşan paragrafların oluşturduğu metinlerin kişiler üzerinde ve zihninde bıraktığı izlerdir.

Metinler belirli bir amaç ile yazılmaktadır. Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinler çocukların hayal dünyalarını geliştirmek ve dünyaya ait bilgileri kazandırmak amacıyla yazılmaktadır. Hedef kitle metni okurken zihninde onunla ilgili sorular oluşmalı, sonrasını tahmin etmeye çalışmalı, kendi hayatıyla ilgili bazı şeyleri metinde bulmalı, özdeşleştirmelidir. Metinler, yazılış amacıyla ilgili içinde ipuçları taşımalı, anlaşılmayan kelime sayısı metni okuyan kitleye göre belirlenmelidir.

2.1.4 Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin Başlığı

Bir metinde başlık aslında ana fikirle doğrudan ilgilidir. Konu ve ana fikir bulunduktan sonra başlığı bulmak oldukça basittir. Başlık genellikle tek, bazen iki kelimedenden oluşur. Hatta konuyu oluşturan kelime çoğunlukla başlık yerine de geçer. Başlığa bakınca parça, parçaya bakınca başlık akla gelir. İki kavram birbiriyle o denli ilişkilidir.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde başlıklar öğrencinin ilgisini çekebilecek ve metinden ayırt edilebilecek şekilde yazılmalıdır. Başlık anlamı öğrenci tarafından kavranacak nitelikte olmalıdır. Anlam bakımından zor olan bir başlık öğrencinin metne olan motivasyonunu düşürecektir.

Adlandırma, bir varlığı tanıma yoludur. Nasıl, her varlığı tanıtan bir sözcük varsa, her yazıyı, yapıtı da tanıtan bir söz vardır.

2.1.5 Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin Görselleri

İlköğretimin özellikle ilk basamaklarında, ders kitaplarımızda bulunan resimlerin çocuk üzerinde önemli etkisi vardır. Ders kitaplarımızın yazımında nasıl çocuğun yaş ve düzeyine uygun olmasına dikkat ediliyorsa, kitapların resimlenmesine de önemle dikkat edilmesi gerekmektedir. Metni anlamayı görsellerin etkilemeyeceğini düşünmemek gerekmektedir. Bunun için ders kitaplarımızın yazımında nasıl alanında uzman kişilerin yer alması gerekiyor. Türkçe ders kitaplarının resimlenme aşaması da son derece önemlidir. Bu aşamada uzman kişiler görevlendirilmelidir. Her ressam metin resimlendirmesi yapamaz. Resimler, yazılan metni destekleyen ve metnin bir yorumlaması olacaktır. Bu nedenle öğrencinin seviyesine uygun olması gerekmektedir. Bu aşamada resimleme işlemini gerçekleştiren ressamın da eğitim almış, kültürlü ve alanında başarılı bir yorumcu olması gerekir. Kitapların yazarları kadar onu resimleyen ve tasarımlarını hazırlayan sanatçıların da uzman olmaları önem taşımaktadır. Kitap resimleri motivasyonu sağlamalı, metinle uyum içinde olmalıdır, resimlerde estetik değer olmalıdır. İlköğretimin özellikle ilk basamaklarında, öğrenme aşamasında

resimlerin etkisi çok büyüktür. İyi resimlemeler öğrenmeyi hızlandırır, kötü resimlemeler öğrenmeyi yavaşlatır. Kitaplarımızdaki resimler hem eğlendirmeli hem öğretmelidir. Bu şekilde çocuklarımızın estetik beğeni düzeyi de artmış olacaktır. (Atmaca, 2006:318-325)

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler görsel yönden değerlendirilmelidir. Türkçe ders kitaplarındaki resimlerin çizimi, boyanması gibi özellikler ve tüm görsel öğeler farklı nitelikteki ölçüm araçlarıyla değerlendirmeye tutulmalıdır.

Görsel anlamda ders kitabında bulunan metinler için hazırlanan resimlerin değerlendirilmesi için kriterler oluşturulmalı ve bu kriterler ışığı altında değerlendirme aşamasına gidilmelidir. Bu şekilde sağlıklı bir değerlendirme yapılmış olacaktır. Resimleme ve tasarım anlamında kitaplar standart ve nitelikli bir düzeye gelecektir.

2.1.6 Edebî Metinler

“Edebî metin, sanat değeri taşıyan dil yapıtlarına denir.” (Karaalioğlu, 1983: 218). “Türkçe ders kitapları çeşitli edebî metinlerden oluşmaktadır. Edebiyat eserlerinin, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür denilmektedir. Edebî türlerin birbirinden farklı şekillerde sınıflandırmaları yapılmaktadır. Ders kitaplarında yer alan metinler genel olarak bilgi vermeye dayalı metinler ve hikâyeler olmak üzere iki sınıfta ele alınabilir.” (Akyol, 1999: 7). Aytaş (2006:169) Edebî türlerin tasnifini şiir türleri(lirik, pastoral, didaktik, epik, dramatik şiir), anlatım türleri (masal, destan, hikâye, tiyatro, roman, halk hikâyeleri), düşünce türleri (makale, deneme, söyleşi, eleştiri) olarak yapmıştır.

Metin anlatımları iki grupta toplanır; birincisi ders kitaplarında bilgi vermek için hazırlanan bilgilendirici metinler, ikincisi ise amacı bilgi vermektan çok eğlendirmek olan hikâye metinleridir. Metin türlerini birbirinden kesin çizgilerle ayırmak zordur ama genel bir tasnif yapılacak olursa türleri; bilgilendirici, öyküleyici ve şiir olmak üzere üçe ayırabiliriz. İlköğretim Türkçe programında da türler bu üç başlık altında ele alınmıştır.

2.1.7 Tahkiyeli ve Bilgilendirici metin nedir?

Bilgilendirici metinlerin Türkçe ders kitaplarındaki yeri yadsınmaz derecede önemlidir. Öğrencileri topluma hazırlamak için eğitim ve öğretim verilen sistemde toplumun sahip olduğu bilgi birikimini öğrencilere aktarmak gereklidir. Metinlerde anlatılanlar gerçek yaşamdaki nesnelere, varlıklar, durumlar, olaylar, olgularla ilgilidir. Hayal gücü yok gibidir. Mantık çerçevesinde gelişen, açıklamaya ve tanımlamaya dayanan anlatım biçimi ağır basar. Bu metinlerden öğrendiklerimiz yaşama geçirilip uygulanabilir, yaşamda izlerine rastlanabilir ve gözlenebilir, çünkü okuduğunu anlayabilen herkese aynı şeyi anlatır. (Özdemir, 2002: 37).

Bilgi veren metinleri baştan sona okumak gerekemeyebilir. Okur kendisi için gerekli kısmı seçebilir.

Bilgi veren metinler; kronolojik düzenlemesi olan metinler, sebep sonuç ilişkisi olan metinler, karşılaştırılmalı metinler, problem çözüm metinleri ve bilgileri betimleyen metinler olmak üzere beş temel yapıya göre yazılır. Bilgi veren metin tiplerindeki bilgilerin sıralanması, neden sonuç ilişkisi kurulması, bilgilerin bir sistem çerçevesinde karşılaştırılması, bilgilerin sınıflandırılması, problemin ortaya konup çözümünün sunulması, bilgilerin bir sistem çerçevesinde betimlenmesi, konunun bilinenden bilinmeyene doğru anlatılması, çevreyle olan bağının ortaya konulması, bu metinlerin daha kolay anlaşılmasında etkili olacaktır. Bu şekilde hazırlanan metinler öğretmenin metinleri anlama ve çözümleme öğretimini düzenlemesinde de yardımcı olur (Özmen, 2001: 22).

Metin türleri Türkçe derslerinde bir metnin nasıl oluşturulduğu sorusunun cevabı olarak karşımıza çıkar. “Bilgilendirici metinler, okura bilgi edindirmek amacıyla yazıldığından bu tür metinlerin okunması yazınsal bir metin türüyle aynı türden bir okumayı gerektirmez. Bilgilendirici bir metin türünde okurun yapması gereken ilk iş metnin konusunu saptamak olacaktır; bu saptamadan sonra ise yazarın konuyu hangi bakış açısıyla oluşturduğunu, metnin iletisinin ne olduğunu temel anlamda bulmak ve değerlendirmektir.” (İşeri, 1998: 10).

Bilgilendirici metinlerin amacı bilgi verip, metni okuyanın bu bilgileri öğrenip, kullanılmasını sağlamaktır. Öğrencilere bilgi vermek için seçilen metinlerin öğrencilere yabancı olmaması ve onların yaşamlarından izler taşıması oldukça önemlidir. 8. Sınıf öğrencileri soyut işlemler dönemin içerisinde, soyut kavramlar ve bilgileri kavrayacak niteliğe kavuşmuş durumdadır. Ancak kolaydan zora ilkesi arka plana itilmeden öğrencilerin ilk karşılaştığı bilgilendirici metin türlerinin kolay nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Makale, fıkra, gezi yazısı, sohbet, deneme, eleştiri, inceleme, röportaj, biyografi türleri ilköğretim 8. Sınıf düzeyinde kullanılmaktadır.

Makale, fıkra, gezi yazıları, sohbet, deneme, röportaj, biyografi, anı gibi bilgilendirici metinler ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yerini almaktadır.

Öyküleyici Metinler: Öğrencilere bilgi vermektten çok onların hayal gücünü geliştiren, onlara farklı yaşamları ve olayları kurgulayarak sunan metinler ilköğretim Türkçe ders kitaplarında yerini almaktadır. İşte bu tür metinlere öyküleyici metinler denilmektedir. Öyküleyici metinler, “aksiyon ve olayların belirli bir sıra içinde düzenlenmesi için kullanılır. Bu tür metinlerde amaç, sebep, imkân, zaman yakınlığı gibi kavramsal ilişkiler sıklıkla kullanılır.” (Coşkun, 2007: 252). Öğrencilerin hayal ve yaşam dünyasına yakın işlenmesi durumunda öyküleyici metinlere ilgi çekmek kolaylaşmaktadır. Öğrencilerin bilgiyi metinden direk olarak okuyarak anlaması yerine öyküleyici metinlerde çocukların yorumlama, kendi hayat ve çevre süzgecinden bilgileri geçirdikten sonra bilgiye ulaşmasını sağlama gayesi vardır. “Öyküleyici metinlerde verilen bilgi, belirtilmemiştir, deneylerle üretilmemiştir. Öğretmeyi değil yaşatmayı amaçlar. Metnin iletisi, önceden belirlenmiş, kurallaştırılmış bir yargı değişmez bir gerçek değildir. Yaşamla çok yönlü bağlantıları olan, okurun süzüp çıkaracağı bir ilişkiler yumağıdır.” (Özdemir, 2002: 44). Özdemir’in değindiği yaşamla çok yönlü bağlantıları olan metinlerde çocukların bu bağı kurmalarında zorluk çekmemelerine ya da farklı bağ kurma eğilimine girmemelerine dikkat edilmelidir. Çünkü çocuklar yorumlama sürecinde edindikleri bilgileri içselleştireceklerdir. Yanlış elde edilen bilgi içselleştirildikten sonra düzelmesi ya da öğrencinin buna ikna edilmesi süreci zahmetli olacak, eğitim-öğretim sürecinde zaman ve enerji kaybına neden olacaktır. Özellikle ders kitapları için seçilen ders kitaplarında bu hususa dikkat edilmelidir. Öyküleyici bir

metinde metnin iletisinin karşılığı gerçek yaşamda bulunamayabilir. “Yazar, metni daha önce yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan bir gerçek üzerine de kurabilir, fakat bu gerçek yazarın kendi hayal gücüyle ve o gerçeğe bakış açısıyla oluşturulmuştur.” (İşeri,1998: 11)

Metin türlerinin kendilerine göre yazım ve oluşum süreçleri vardır. İlköğretim öğrencilerinin karşısına Türkçe ders kitapları içerisinde çıkan metinleri daha kolay anlamaları için bu türler arasındaki farkları bilmeleri ve metin seçicilerinde metinleri öğrenci seviyesinde okunabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmasına dikkat etmelidir.

Hikâye, masal, fabl, efsane gibi öyküleyici metinlerin ilköğretim öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında oldukça önemli yeri bulunmaktadır. Kurmaca olan ve hayale dayalı bu metinlerin öğrenciler tarafından tercih edildiği bilinmektedir. Bunun birçok nedeninin olduğu söylenebilir. Ancak en önemli nedeninin hayal gücüne dayalı olması ve kolay anlaşılıyor olması olduğu aşikârdır. Kolay anlaşılabilir metinlerin öğrencilere bir şey kazandırmayacağı düşüncesine kapılmamak gerekmektedir. Kolay anlaşılabilir metinlerin içine gizlenen ve öğrencinin içselleştirmesi beklenen bilgi ve davranışların, bilgilendirici metinlere göre daha kolay amacına ulaştığı gözlerden kaçmamalıdır.

2.2 ANLAŞILABİLİRLİK

Anlaşılabilirlik, “Anlama, yazının anlamını bulma, onlar üzerinde düşünme, nedenlerini araştırma, sonuçlar çıkarma ve değerlendirme biçimidir”(Güneş, 2000: 59). Bu anlama tanımından yola çıkarak anlaşılabilirliğin metnin anlaşılma, yorumlanma ve kişide bıraktığı izlerin düzeyi olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

Yazılan her metin belirli bir amaca yönelik yazılmaktadır. Özellikle İlköğretim çağlarındaki çocuklara kendi dilleri olan Türkçeyi öğretmek, inceliklerini kavratmak amacıyla yazılan metinlerin onları okuyan hedef kitleye uygun olması gerekmektedir.

Bir metnin anlaşılabilir olması için içeriğinin ve taşıdığı anlamın çocukların yaşamlarıyla, hayalleriyle, kişilik özellikleriyle, beklentileriyle, güdülenmişlikleriyle, istek ve çevresiyle ilintili olması gerekmektedir. Bir metnin anlaşılması için, içinde bulundurduğu, kelimelerin, kelime gruplarının, yabancı kelimelerin, yazarın dil ve üslubunun metni okuyacak kişiye okumanın devamını getirme ihtiyacı hissettirmesi gerekmektedir. Anlaşılabilirlik kavramı o metnin, metni okuyan kişinin metinden algılaması gerekenleri gerekli düzeyde alıp alamayacağı, metni anlayıp anlayamayacağını ortaya koyan bir kavramdır.

Anlaşılabilirlik bir metni ya da nesneyi yalnızca dıştan değil, kendi içinden kavrama; bir şeyin özünü, bir bağlam bütünü olarak anlamını tanıma olarak da tanımlanabilir. Her metin anlama ondan bir şey öğrenme gayesiyle yazılmaktadır. Anlaşılabilirlik yaşantılarla ilgilidir, yaşantılar da ancak anlama ile aydınlatılabilir.

Bu kavram kelime grupları, zor kelimeler, yabancı sözcükler, terimler, soyut ve somut kelimeler gibi anlamsal etkenleri içermektedir. (Ateşman, 1997: 171-174). Kabaca, bir metni okumaya devam etmeyi isteyen biri onu anlayabiliyor demektir. Diğer taraftan birinin okuduğu bir materyali anlaşılır bulması onu okunabilir bulduğu anlamına gelmez (McLaughlin, 1974: 367-383). Bugünkü okunabilirlik formülleri, gerçekte anlaşılabilirliği tahmin etmektedir.

2.2.1 Anlama

Anlama, yazılı bir metni mekanik olarak tekrar etmek değil, basılı bir materyalden anlam çıkarmaktır (Aytaş, 2006:170). Akyol' a göre (2006: 29) okuma, yazar ve okuyucu arasındaki etkili iletişimi gerekli kılan hareketli bir anlam kurma sürecidir. Okuma, dinleme becerisiyle birlikte anlamının içinde yerini almaktadır. Okumada da amaç anlama olduğu için anlama olmadan okumanın tam olarak gerçekleşmesi beklenemez. Anlama, metinle iletilmek istenen doğru algılayıp, kavrayarak yorumlayabilmektir. Anlama, insan hayatının ilk bölümünde dinleme yoluyla, eğitim sürecine girdikten ve okuma- yazma öğrendikten sonra da okuma yoluyla geliştirilmektedir. Okuma eğitimi süreciyle anlama eğitimine de önem

verilmelidir (Güneş, 1995: 5). “İki ayrı çaba gibi görünen ‘okuma ve anlama’ aslında birbirine neden- sonuç ilişkisi ile bağlıdır. İnsan anlamak için okur. Okuduğunu da anlamak ister.” (Demirel, 2000: 68). Anlama sürecinde, öğrenci okuduğu metni yeni anlama gelecek şekilde yeniden kurgulamaktadır. Bazen öğrencinin bu kurgulama ve anlamlandırma süreci metnin anlamından farklı olmaktadır. Bundan dolayı öğrencinin okuduğu metinleri doğru anlayıp anlamadığının kontrol edilmesi, metnin yazılış amacına ulaşması için gereklidir.

2.2.2 Anlama Düzeyleri

Anlama düzeylerinin belirlenmesinin, hazırlanan metinler için önemi büyüktür. Öğrencinin okuduğunu anlaması ve bunun sonucunda her defasında yeniden anlamlandırması sürecine anlama düzeyi denir. Okunan metnin anlamlandırılabilmesi ise, okumanın her aşamasında belirli zihinsel işlemlerin okuyucu tarafından kendiliğinden gerçekleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Okuduğunu anlama ve anlamlandırma düzeyinde ise etkili olan okurun ön bilgileridir (Çiftçi - Temizyürek, 2008: 110). Bu noktada okurların bilişsel farkındalık düzeyleri önem taşımaktadır. “İyi okuyucunun okuma öncesinde, eski bilgilerini harekete geçirdiği, dersin, etkinliklerin amacını anladığı ve uygun stratejileri belirlediği gözlemlenirken zayıf okuyucunun ise herhangi bir hazırlık yapmadan doğrudan okumaya başladığı, neden okuduğunu bilmediği ve nasıl okuyacağı hakkında herhangi bir sistem geliştirmedeği gözlemlenmiştir.” (Gelen, 2004).

“Okuma sonrasında ise iyi okuyucunun okuduğundan anladığını farklı şekillerde anlatabildiği, çabasının başarısını nasıl etkilediğini değerlendirebildiği, metnin ana fikrini çıkarabildiği ve okuduğu metinle ilgili ek bilgileri araştırabilmesine rağmen zayıf okuyucunun, okuma eyleminde kendini başarılı hissetmekle birlikte okuma ve düşünme eylemlerini durduğu belirlenmiştir.” (Cook, 1989, akt: Gelen, 2004).

Okuduğunu anlama bakımından bilişsel farkındalık düzeyinin önemi göz önünde bulundurulduğunda, iyi bir okuyucuda bulunması gereken özellikleri kazanabilmek için

bireyin eşzamanlı olarak okuduğunu anlama ve anlatma eylemlerinde bulunması gerekmektedir. (Çılgın, 2006: 175-182)

- 1. Metni kavrama düzeyi:** Bir metinde yazar tarafından açıkça verilen bilgilerin, fikirlerin anlaşılması düzeyidir.
- 2. Yorumlama düzeyi:** Bir metinde üstü kapalı, dolaylı olarak verilen bilgi ve görüşlerin araştırılması düzeyidir. Okuyucu üstü kapalı ifade edilmiş bu fikirleri ve görüşleri tündengelim yoluyla keşfeder. Bu durumda yapılan yorumlar, okuyucunun fikirleri değildir, metinde yazar tarafından dolaylı olarak, üstü kapalı olarak söylenenlerdir. Bu anlama düzeyinde metinde açıkça ifade edilmemiş fikirler ve bilgiler belirgin hâle getirilir.
- 3. Tenkit düzeyi:** Okuyucunun daha önce edindiği bilgilerin ışığında bir metni değerlendirmesidir. Okuyucu bu düzeyde metin hakkında bir hükme varır.
- 4. Yaratıcılık düzeyi:** Okuyucunun anladıklarını, anladığı şeyden çıkardığı sonuçları kendi hayatında uygulayabilme aşamasıdır. Edindiği bilgileri başarıyla uygulayabilme düzeyidir.

(<http://www.ege-Edebîyat.org/docs/480.pdf>)

2.2.3 Okuma

Okuma, insanların çıkardıkları seslerin biçim olarak adlandırıldığı şekillerin (harflerin) kâğıt üzerine geçirildikten sonra seslendirilmesi veya zihinden seslendirilmesi sonucu çıkan eylemdir. Okumanın birçok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlardan bir kaçına değinmek gerekmektedir. Okuma, gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerinden ve zihnin anlama çabasından oluşan karmaşık bir etkinliktir. Bir yazının harflerini, kelimelerini, işaretlerini tanımak ve anlamlarını kavramaktır. Özdemir'e (1991: 13) göre okuma, "Basılı sözcükleri duyu organları yoluyla algılayıp bunları anlamlandırma, kavrama ve yorumlamaya dayanan zihinsel bir etkinliktir.

Okuma bir yazının harflerini, sözcüklerini tanımak ve bunların anlamlarını kavramaktır. “Okumak, yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirmek” (Türkçe Sözlük, 1998: 675) demektir.

Okuma toplumsal yaşamın gereklerinden biri durumundadır. Okuma eylemi özellikle ilköğretim dönemindeki öğrencilerde geliştirilmeli ve bir kazanım hâline dönüştürülmelidir. Okuma alışkanlığı kazanan çocukların karşısına çıkan karmaşık seslerden oluşan kelimeleri bile hızla okuyacaktır. Okuma, bireyin zihinsel gelişiminin temeli olan okuma, teknolojinin damgasını vurduğu çağımızda toplumsal bir güç niteliğine bürünmüştür. Kişinin bireyselleşmesi ve içinde yer aldığı toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, en başta okuma gücü kazanmasına bağlıdır. “Bireyin anlama gücünü geliştiren, bilgi dağarcığını zenginleştiren okuma, öğrenmenin de temel aracıdır.” (Devrimci, 1993: 35). Bir başka ifadeyle, “okuma, bir yazıdaki sembolleri tanıma ve anlamlandırma etkinliği olup algısal yanı çok yüksek, motor yanı daha düşük bir psiko-motor beceridir.” (Yangın, 1999: 68). “Okuma bilişsel davranışlarla psikomotor becerilerin ortak çalışmasıyla, yazılı sembollerden anlam çıkarma etkinliğidir.” (Demirel, 1999: 59).

Tanımlardan anlaşıldığı gibi ortak unsur, sembollerin bir arada seslendirilerek anlaşılmasıdır. Okuma anlama için yapılan bir eylemdir. Anlaşılabilirlik yazınlar için bu yüzden önemlidir. Semboller bir araya rastgele gelebilir. Ancak, bu rastgele bir araya gelen semboller bir anlam içermiyorsa anlam kurmanın veya ses birlikteliği olarak seslendirmenin manası yoktur.

2.2.4 Okuma Seviyeleri

Metinlerden öğrencilerin neyi, ne kadar öğrenebilecekleri metnin okunabilirliği ile ilgilidir. Çünkü öğrencilerin kendi okuma seviyelerinin üstünde olan bir metinden bilgi almalarının zor olduğu ortadadır. İlköğretimde okuma seviyelerinin belirlenmesi ve buna göre metinler oluşturulması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Okuma uzmanları öğrenciler için üç çeşit okuma seviyesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bu okuma seviyeleri:

1- Bağımsız okuma seviyesi: Öğrencinin bu seviyede okuyabileceği metin, onun, dışarıdan yardım almadan kendi başına üstesinden gelebildiği metin anlamına gelir. Öğrenci yazarın sunduğu hemen hemen her şeyi kolaylıkla öğrenebilir. Kelimelere aşinadır. Metinde var olan fikirleri çıkartmak için gerekli becerilere sahiptir ve ifade edilen kavramları rahatlıkla anlayabilir. Öğrenci kendi başına okuduğu metinden doğru bilgi ve yorumlara ulaşabilmektedir. Bu seviyedeki çocuklar anlaşılması kolay metinleri tercih etmektedir. Öğrencilerin bu eğilimlerinin bir nedenini de okuma esnasında başka bireylerden yönlendirme almak istememeleri ve kendi başlarına bir beceriyi sergileme istekleri olabilir.

2- Öğretimsel okuma seviyesi: Öğretimsel seviyedeki metin, öğrencinin öğretmen tarafından yardım sağlandığında anlayacağı metin anlamına gelir. Bu seviyede öğretmen, muhtemelen ne okuyacağı hakkında öğrenciye genel bir bakış açısı sunmalıdır. Öğrenciye öğretmen tarafından verilen yönlendirme sayesinde öğrenci metni anlamakta ve yorumlayabilmektedir.

3- Yetersiz okuma seviyesi: Bu seviyede, öğrenci elindeki malzemelerle yeterli miktarda iş göremez. Malzemeler öğrenciler için o kadar zordur ki makul miktardaki öğretimsel yardım, öğrenci yetenekleriyle, yazarın beklentileri arasında köprü kurmada yetersiz kalmaktadır. Bu seviyede öğrencilerin kelime tanıma ve anlama o kadar zordur ki öğrenci gözle görülebilir endişe belirtileri gösterebilir. Bu tür bir güdülenme de öğrencilerin verilen metni kavramasında bir azalmaya ve bir sonraki okuma metnini görmezden gelmesiyle sonuçlanabilir. Bu tür materyallerin eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanılmasından kaçınılmalıdır.

(Naylor ve Diem,1987:313; Theodore,1975:254; Dolgin,1975: 251)

Metinlerin öğrencilerin okuma seviyelerine uygunluğunun tespit edilmesi için okunabilirlik formülleri ve uzman görüşleri ortaya konulmakta ve değerlendirilmeler yapılmaktadır.

2.3 OKUNABİLİRLİK

Okunabilirlik çalışmalarının başlangıcının iki ana kaynaktan geldiği söylenmektedir; kelime hazinesi belirleme çalışmaları ve okunabilirlik ölçüm çalışmaları. “Kelime kontrol çalışmaları ve okunabilirlik çalışmaları aynı amaca sahiptir. İkisi de anlama ve öğrenme için basılı materyallerin zorluğunu ölçmenin objektif anlamlarını araştırmışlardır.” (Chall, 1988: 2-13).

“Okunabilirlik, yazma stilinden dolayı, anlama ve kavramanın kolaylığıdır. Bu tanım biçim, yapı özellikleri ve içerik gibi faktörlerden çok yazma stili üzerine odaklanmıştır.” (Dubay, 2004: 22).

Bu tanım analiz edilecek olursa, okunabilirliğin ana fonksiyonları şu şekilde ifade edilebilir. (Anagnostou ve Weir, 2006: 56)

1- Materyalin yerleşimi ve basımı kadar basılı materyallerin okunaklılığını belirtir ve gösterir.

2- İlgili veya yazının estetiğinden dolayı okumanın kolaylığını gösterir.

3- Yazma stilinden dolayı anlama ve kavramanın kolaylığını gösterir.

Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin eğitim ve öğretim açısından öğrenci seviyesine uygunluğunun tespit edilmesinde en çok kullanılan araçlar “okunabilirlik formülleri”dir. Okunabilirlik formülleri, materyallerin zorluğuna istatistiksel metotlarla karar verilmesini sağlar. “Okunabilirlik formülleri, metnin zorluk seviyesinin kelime uzunluğu ve cümle uzunluğu gibi metnin sayılabilir öğelerinin, sayısal verilere dayanarak tahmin etmeye yarayan araçlardır.” (Chatman ve Goetz,1985:150).

Okunabilirlik formülleri metinler arasındaki zorluk derecelerindeki farklılıkları tahmin etmek için nicel bir ölçüt olarak kullanılırlar. “Uygulanmaları sıkıcı olmakla

birlikte çok sayıda metnin biçimsel olarak karşılaştırılmasında etkilidirler.” (Alvermann ve Phelps, 2005:159).

Okunabilirlik formülleri metinlerin zorluk düzeylerini ve metnin okuma seviyeleri ortaya koymak için oluşturulmuştur. “Okunabilirlik formülleri metin zorluğunun düzey olarak hesaplanmasıdır ve bu formüller metin okuyucuya ulaşmadan önce metnin hangi düzeydeki okuyucuya uygun olduğunu belirlemeyi amaçlar.” (Klare, 1984, Zorbaz, 2007: 89). Bu formüller metnin oluşturulması sırasında yazara kılavuzluk etmez, materyal yazıldıktan sonra metnin zorluk seviyesini değerlendirmek amacıyla kullanılabilir (Fry, 1988: 97). “Bir okunabilirlik formülü metnin okuma seviyesini tahmin eder. Bu, kronolojik bir yaş olarak ifade edilir ve artı bir yıl altı veya üstü olarak kesinleştirilebilir. Tahmin edilen okuma seviyesi, yaşları metine uygun olan ortalama okuyucuları gösterir.” (Johnson, 2000).

Günümüzde kitapların veya metinlerin öğrencilerin seviyelerine olan uygunluğunu tespit etmede kullanılan çok çeşitli okunabilirlik formülleri mevcuttur. Bu formüllerden en çok kullanılanları; Fry, Dale Chall, Flesch, Gunning (Güneş, 2000: 37-38) ve Türkçe ilk okunabilirlik formülü olan Ateşman’ın Flesch okunabilirlik formülünden Türkçeye uyarladığı formüldür. “Okunabilirlik formülleri, öğrencilerin okuyacakları farklı seviyedeki metinlerin zorluk seviyelerini tahmin etme niyetinde olmalarına rağmen metnin kavranabilirliğinin yansıtılmasında mükemmel değillerdir.” (Chatman ve Goetz,1985:150).

Bu sebeple okunabilirlik formülleri ile ilgili çeşitli eleştiriler vardır. Bunlar (Ornstein ve Lasley, 2000: 233):

1. Okuduğunu anlamayı etkileyen, öğrencilerin önceki bilgileri, deneyimleri ve ilgileri göz ardı edilir.
2. Bu formüllere göre “daha kısa olan cümleler ve kelimeler, daha uzun olan kelime ve cümlelerden daha kolay anlaşılırlar” yaklaşımı her zaman geçerli değildir.

3. Yayıncıların bu formüllerin verdiği cümle ve kelime uzunlukları düzenlemelerini kullanmaya karşı gösterdikleri tepkiler.
4. Formüllerin düz yazı ile yazılan metinlerle alakalı olması ve sözcük dağılımı, cümle yapısı gibi kavramayı ve ilgiyi etkileyen unsurları göz ardı etmesi, gibi sebepler sayılabilir.

Yukarıda belirtildiği gibi okunabilirlik formüllerinin sayısal verilere dayanması ve anlama ile ilgili diğer unsurları göz ardı etmesi anlaşılabilirliğin belirlenmesi ile ilgili yeni kıstasların belirlenmesi ve bu kıstasları ölçmeyi sağlayacak materyallerin hazırlanması önem kazanmaktadır.

Formüllerin kullanımı ile ilgili tartışılması gereken bir diğer nokta da farklı bir dil için geliştirilen formülün, bir başka dil için aynı sonuçları vermeyeceği gerçeğidir. Örneğin İngilizce metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan bir formülün, Türkçe bir metinde kullanılması hatalı sonuçlar verecektir. Çünkü Türkçede bir sözcükteki hece sayısı ünlü harf sayısı kadarken; İngilizcede heceleme bu şekilde yapılmamaktadır.

Yalın'a (1996: 62) göre bir kitabın güçlük düzeyini belirlemek amacıyla okunabilirlik formüllerinden yararlanmak faydalı olacaktır; ancak bu formüllerin bazı sınırlılıkları da söz konusudur. Örneğin formüller daha çok nesir yazıları için geliştirilmiştir, denebilir. Ayrıca okunabilirlik düzeyini belirleyen bu formüller kelimelerin anlamlarından ziyade yapılarıyla ilgili olması, kullanım alanını daraltmaktadır. Bu nicel yaklaşımların okunabilirlik formüllerinin yanı sıra anlaşılabilirliği ölçme için yeni formül, test veya ölçeklerin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu güne kadar yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan okunabilirlik formülleri vardır.

Okunabilirlik formüllerini kısaca tanımaya çalışalım;

2.3.1 Dale-Chall Okunabilirlik Formülü

Edgar Dale ve Jeanne S. Chall tarafından geliştirilmiş olan bu formül cümle uzunluğu ve zor (bilinmeyen) kelime sayısı yoluyla metnin güçlüğüne belirlemektedir. Metinlerdeki cümle uzunluğu tespit edilmekte, sonra zor olan kelimeler belirlenmektedir. Dale-Chall okunabilirlik formülü kelime uzunluğunu kelime zorluğuyla değerlendirmesi açısından diğer formüllerden farklıdır.

Dale ve Chall kendi okunabilirlik formül sonuçlarına göre belirledikleri 4. okunabilirlik düzeyinde ilköğretim öğrencilerinin %80'inden daha fazlasının anlayabileceği, 3000 adet basit ve alışılmış kelime içeren bir kelime listesi oluşturulmuştur. Bu liste dışındaki kelimelerin tamamen alışılmamış ya da aşina olunmayan kelimeler olmadıkları, anlaşılması zor kelimeler oldukları düşünülmüştür. Başlangıçta yayınladıkları kelime listesi, sadece 763 alışılmış ve basit kelime içermekteydi. Sonraları bu liste 3000 kelimeye kadar uzatıldı ve "Değişmiş Dale-Chall Listesi" olarak adlandırıldı.

Dale-Chall formülünde metnin ilk 100 kelimesi alınarak, cümle sayısı ve zor (alışılmamış veya bilinmeyen) kelime sayısı belirlenir. Ortalama cümlelerin uzunluğu, kelime sayısının, cümle sayısına bölünmesiyle bulunur.

Ortalama cümle uzunluğu = Kelime Sayısı / Cümle Sayısı

"Zor kelimelerin oranı ise zor kelimelerin sayısından geriye kalan kelime sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılması ile bulunur." (Chall, 1988: 7). Bulunan veriler istatistikî bazı hesaplamalardan geçerek aşağıdaki formül elde edilmiştir.

Zor kelime yüzdesi= Kelime sayısı / Zor kelime sayısı X 100

Şekil 1. Dale-Chall Kelime Listesinden Bir Bölüm

The Dale-Chall Word List

A

a	afraid	alarm	angel	apron	asleep
able	after	alike	anger	are	at
aboard	afternoon	alive	angry	aren't	ate
about	afterward	all	animal	arise	attack
above	afterwards	alley	another	arithmetic	attend
absent	again	alligator	answer	arm	attention
accept	against	allow	ant	armful	August
accident	age	almost	any	army	aunt
account	aged	alone	anybody	arose	author
ache	ago	along	anyhow	around	auto
aching	agree	aloud	anyone	arrange	automobil
acorn	ah	already	anything	arrive	autumn
acre	ahead	also	anyway	arrived	avenue
across	aid	always	anywhere	arrow	awake
act	aim	am	apart	art	awaken
acts	air	America	apartment	artist	away
add	airfield	American	ape	as	awful
address	airplane	among	apiece	ash	awfully
admire	airport	amount	appear	ashes	awhile
adventure	airship	an	apple	aside	ax
afar	airy	and	April	ask	axe

Dale-Chall okunabilirlik formülü aşağıdaki gibidir;

$$ODP = (0.1579 \times KLP) + (0.0496 \times OCU) + 3.6365$$

ODP (Okuma düzeyi puanı) : Formül sonucu çıkan okunabilirlik düzeyi

KLP (Kelime listesi puanı) :Dale-Chall'in alışılmış 3000 kelime listesinde bulunmayan kelimelerin yüzdesi (zor kelime oranı)

OCU (Ortalama cümle uzunluğu): Cümle uzunlukları (Kelime sayısının cümle sayısına bölümü)

Formülden elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloya göre değerlendirilmektedir. Dale-Chall okunabilirlik formülündeki düşünce bireylerin bildikleri kelimeleri

metinlerde kullanılmasının okumayı kolaylaştıracağı yönündedir. Zor kelimelerin anlaşılmayı olumsuz etkileyeceği görüşü bulunmamaktadır.

Tablo 2. Dale-Chall Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri

Formülden Alınan Sonuç	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi	Yaş
4.9 ve aşağı	1	İlkokul	5-10
	2		
	3		
	4		
5.0-5.9	5		10-12
	6		
6.0-6.9	7	Ortaokul	12-14
	8		
7.0-7.9	9		14-16
	10		
8.0-8.9	11		16-18
	12		
9.0-9.9	13	Lise Üniversite	18-22
	14		
10+	15		22+
	16		

Tabloda verilen düzeyler yaş ve kişinin eğitim düzeyine göre belirlenmiştir.

2.3.2 Flesch Okunabilirlik Formülü

Flesch kolay okuma formülü 1948 yılında Rudolph Flesch tarafından geliştirilmiştir. İyi sonuçlar vermesi ve kolay hesaplanabildiğinden özellikle Amerika'da oldukça hızlı yayılmıştır. Bu dizin 0 (zor) ve 100 (kolay) arasında değer alır. Flesch'in okunabilirlik formülü, cümle başına düşen kelime ve kelime başına düşen

hece sayısına dayalı bir formüldür. Okunabilirlik hesaplaması yapılacak bir metinden 100 kelimelik bir bölüm seçilir. Seçilen bu bölümdeki kelime sayısı, hece sayısı ve cümle sayısı belirlenerek; kelime uzunluğu için; hece sayısı, kelime sayısına, cümle uzunluğu için; kelime sayısı cümle sayısına bölünür ve bulunan sonuçlar formülde yerine konularak okunabilirlik düzeyi belirlenir.

Flesch Okunabilirlik Formülü aşağıda belirtilmiştir.

$$FKOP = 206.835 - (1.015 \times OCU) - (84.6 \times OHS)$$

FKOP (Flesch Kolay Okuma Okunabilirlik puanı) : Formül sonucu

OCU (Ortalama cümle uzunluğu) : Cümle başına düşen kelime sayısı (kelime sayısının cümle sayısına bölümü)

OHS (her kelime için ortalama hece sayısı) : Hece sayısının kelime sayısına bölümü

Kelime başına düşen hece sayısı 1'e yaklaşırsa metin kolay; kelime başına düşen hece sayısı 10'a yükselirse metin zor olarak değerlendirilir. Aynı işlem cümle için de geçerlidir. Kelime sayısı 1'e düştükçe metin kolay; 10'u geçtikçe metin zor olarak değerlendirilmektedir (Temur, 2002: 26).

Bu hesaplamalardan elde edilen sonuçlar formülde yerine konularak metnin okunabilirlik düzeyine ait sonucu elde edilir. Flesch okunabilirlik düzeyleri belirlemiştir. Formülden elde edilen sonuç aşağıdaki tabloya göre yorumlanarak metnin okunabilirlik düzeyi hakkında sonuca varılır. Genellikle Metinlerin okunabilirlik düzeyinin yüzde 60-70 civarında olması amaçlanır.

Flesch okunabilirlik formülleri uygulandıktan sonra elde edilen bulguların değeri, yine Flesch tarafından düzenlenen Flesch Okunabilirlik düzeyleri aralığında bulunduğu yere göre isimlendirilir. Örneğin, okunabilirlik formülünün uygulanması sonucu 0-30 değer arasında bir puan alan metnin, çok zor ve üniversite seviyesinde bir

metin olduğunu belirlenmiştir. Flesch formülüne göre okunabilirlik düzeyleri tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3. Flesch Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Metnin Düzeyi	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ortalama Hece Sayısı (100 sözcükte)	Metnin Düzeyi Sayısal Olarak	Tahmini Öğrenci Seviyesi
Çok Kolay	8 ve daha az	123 ve daha az	90-100	5.Sınıf
Kolay	11	131	80-90	6.Sınıf
Oldukça Kolay	14	139	70-80	7.
Standart	17	147	60-70	8.,9.
Oldukça Zor	21	155	50-60	10.,11.
Zor	25	167	30-50	13.,16
Çok Zor	29 ve daha çok	192 ve daha çok	0-30	Üniversite ve yetişkinler

2.3.3 Power- Sumner- Kearl formülü

Bu formülün sadece ilkokul kitapları için ve 7-10 yaş arasındaki materyaller için uygun olduğunu ifade etmektedir. Uygulanma aşamasında ilk olarak, 100 kelimelik örnekler seçilir (Johnson, 2000) ve aşağıdaki hesaplamalar yapılır.

• Ortalama cümle uzunluğu (L) = Kelime sayısı / Cümle sayısı hesaplanır.

• Her 100 kelimedeki hecelerin sayısını (N) hesaplanır.

$$\text{Derece} = (L \times 0.0778) + (N \times 0.0455) - 2.2029$$

$$\text{Okuma yaşı} = (L \times 0.0778) + (N \times 0.0455) + 2.7971 \text{ yıl}$$

2.3.4 McLaughlin ‘SMOG’ formülü

G. H. McLaughlin tarafından 1969’da yayınlanan formül kullanımı en kolay formüllerden biridir. Anlamsal ve söz dizimsel zorluğu belirleyen faktörlerin toplanması değil çarpılması gerektiğine dayanmaktadır. “Bu formül sadece bir değişken kullanmaktadır; 30 cümledeki çok heceli kelimelerin sayısı. Formül, uygulama sonrasında sonuç olarak düzey skorunu vermektedir.” (Anagnostou ve Weir, 2006: 59). “Uygulama sürecinin ilk aşamasında 30 ardışık cümleden oluşan örnekler seçilir. Her örnekte, 3 veya daha fazla heceli olan kelime sayısı hesaplanır. Ortalama sayısı (N) bulunur.” (Johnson, 2000).

$$\text{Derece} = (N' \text{in karekökü}) + 3$$

$$\text{Okuma yaşı} = (N' \text{in karekökü}) + 8 \text{ yıl}$$

Bu test diğer formüllerden daha yüksek değerler vermektedir. Çünkü McLaughlin formülü, metnin %100 kavranması için gerekli olan seviyeyi tahmin etmek için planlamıştır. Oysa diğer testler daha düşük kavrama seviyeleri vermektedir. (Johnson, 2000).

2.3.5 Gunning Sis Dizini (Gunning Fog index)

Bu test bir Amerikan iş adamı olan Robert Gunning tarafından 1952 yılında geliştirilmiştir. Dilbiliminde Gunning Fog index, İngilizce yazılarda okunabilirliği ölçmek için geliştirilen bir uygulama olarak geçmektedir.

Gunning, çoğu lise mezununun okuma konusunda yeterli olmadığını söylemiştir. Bunun gibi birçok okuma probleminin yanında yazma problemi olduğunu da belirtilmektedir. Onun düşüncesine göre, gazeteler ve birçok iş alanındaki dokümanlar sisle (fog) doluydu ve gereksiz yere karmaşıktı. 1952’de kolay kullanılabilen bir Sis dizini (Fog index) oluşturdu. Robert Gunning’in geliştirdiği formül üç ve daha fazla heceli kelimeler ve cümlelerde kullanılan ortalama kelime sayısına dayalı bir formüldür. (Temur,2003: 170).

Gunning sis dizinine göre okunabilirlik hesaplanırken aşağıdaki algoritma takip edilir:

1. Metinden 100 kelimelik bir bölüm alınır.
2. Ortalama cümle uzunluğu bulunur. (Ortalama cümle uzunluğu; kelime sayısının, cümle sayısına bölümüyle bulunur.)
3. Üç veya daha fazla heceli(karmaşık) kelimeler sayılır.
4. Ortalama cümle uzunluğu ve karmaşık kelimelerin yüzdesi toplanır.
5. Sonuç sis dizini (0.4) ile çarpılır.

2.3.6 Fry Okunabilirlik Grafiği

Fry, grafiğe dayalı bir okunabilirlik testi geliştirmiştir. Bu grafik lise düzeyi için okunabilirliği tanımlama üzerine kuruludur. Aynı zamanda formülün ilköğretim okulları içinde geçerli olduğu diğer okunabilirlik formülleriyle onaylanmıştır.

Fry bireysel kelime dağarcığının üniversite yıllarına kadar aralıksız geliştiğini söylemiştir. Fry’ın okunabilirlik formülünün temelinde, bireylerin okuma kabiliyetleri arasındaki farkın bireysel farklılıklardan ve aldığı eğitimden ileri geldiğini ifade

edilmektedir (Fry, 1988: 99-103). Fry okunabilirlik grafiğinde sonuca ulaşmak için aşağıdaki adımlar izlenmektedir:

Adım 1: Araştırmaya konu olan metin ya da parçadan rastgele 100 kelimedenden oluşan 3 örnek seçilir. (Metinde geçen rakamlar kelime hesabına dâhil edilmez.)

Adım 2: 100 kelimedenden oluşan, alınan 3 örnek parçanın hepsindeki cümle sayısı belirlenir.

Adım 3: Seçilen 100 kelimelik 3 parçadaki hece sayısı hesaplanır ve aşağıdaki tabloya benzer bir tablo oluşturulur.

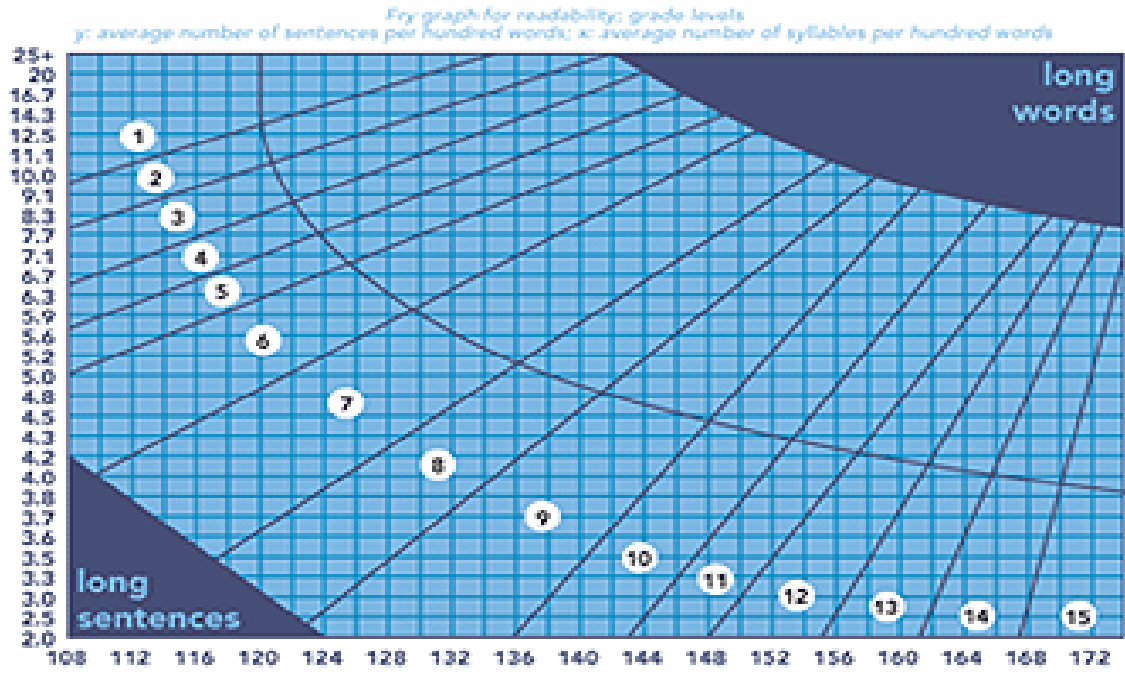
Tablo 4. Fry Okunabilirlik Verileri

Cümle Sayısı	Hece Sayısı
Birinci 100 Kelime	
İkinci 100 kelime	
Üçüncü 100 Kelime	
Toplam	
Ortalama	

Adım 4: Grafiğe ortalama cümle sayısı ve hece sayısı girilir. İki doğrunun kesiştiği nokta işaretlenir. Noktanın çizildiği alan yaklaşık olarak metnin okunabilirlik düzeyini gösterir.

Adım 5: Eğer çok fazla değişkenlik bulunursa, ortalamada daha fazla örneği hesaba katabilirsiniz.

Şekil 2. Fry Okunabilirlik Formülü Okunabilirlik Düzeyleri

Not: Dikey değerler ortalama cümle sayısını belirtmektedir.

Yatay değerler ortalama hece sayısını belirtmektedir.

2.3.7 Spache Okunabilirlik Formülü

Bu formül kelime dağarcığına dayanan bir formüldür, kendi kelime listesindeki sözcüklerle, değerlendirilen materyaldeki kelimeleri karşılaştırarak okunabilirlik düzeyi hakkında bir sonuca varılır. Formülün değişkenlerinden olan toplam kelime ve cümle sayısı ortalama cümle uzunluğuna ulaşmayı sağlar.

2.3.8 Ateşman Tarafından Türkçe İçin Geliştirilen Formül

Ateşman tarafından Flesch okunabilirlik formülünün Türkçe için uyarlanmış biçiminde, kelime ve cümle uzunluğunu temel alan ve metinden seçilen yüz kelimelik bir bölümde uygulanabilen aşağıdaki okunabilirlik formülü ve sınıflandırması geliştirilmiştir:

$$\text{Okunabilirlik Sayısı} = 198,825 - 40,175 x_1 - 2,610 x_2$$

x1 = Hece olarak ortalama kelime uzunluğu

x2 = Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu

(Ateşman, 1997: 173)

**Tablo 5. Ateşman Tarafından Türkçeye Uyarlanan Okunabilirlik Formülü
Okunabilirlik Düzeyleri**

Okunabilirlik Sayısı			Okunabilirlik Düzeyi
90	-	100	Çok Kolay
70	-	89	Kolay
50	-	69	Orta Güçlükte
30	-	49	Zor
1	-	29	Çok Zor

BÖLÜM III

3.1 Okunabilirlik ve Anlaşılabilirliğin Önemi

Okunabilirlik ve anlaşılabilirlik kavramları iç içe geçmiş gibi görünmektedir. Ancak metinlerin sayısal değerleriyle, sübjektif değerlerini ortaya koymak gerekir. Anlaşılabilirliğin sadece metne bağlı olmadığı aşikârdır. “Bazı okuma formülleri sembollerin ya da bir kelimedeki harflerin sayılarını; bazıları belirli bir kelime listesinde olmayan kelimelerin sayılarını, bazıları da cümle uzunluklarını, diğer bir kısmı da bir pasajdaki ya da testteki çıkartılan kelimelerin öğrenciler tarafından doğru biçimde doldurulması ile ilişkilidir.” (Ornstein ve Lasley, 2000: 232). Bu konuda akla gelen ilk soru “Okunabilirlik ile anlaşılabilirlik aynı şey midir?” sorusudur. Bu soruya genellikle hayır diye cevap verilmektedir. Çünkü anlaşılabilirlik metnin niceliksel özelliklerinin yanı sıra niteliksel özelliklerine de bağlıdır. (Ateşman, 1997: 171-174).

Ancak metnin anlaşılabilirliği niteliksel özelliklerinin öğrenci seviyesine uygun olması zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Her anlaşılabilir metnin niteliksel özelliklerinin öğrencilerin okuma seviyelerine uygun olması beklenmese de, niteliksel özellikleri uygun olan metinlerin büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin okuma seviyelerine uygunluk gösterdiği inkâr edilemez bir gerçektir. Metne ait karakteristik değerlerini içeren, hatta okuyucunun bireysel özelliklerini yansıtan özelliklere dahi bağlı olabilen ve ortaya çıktığı yıllarda “okunabilirlik” olarak adlandırılan kavramın, günümüzde “anlaşılabilirlik” olarak isimlendirilmesi daha doğru olacaktır.

Anlaşılabilirlik hece sayısı, kelime sayısı, kelime grupları, zor kelimeler, yabancı sözcükler, terimler, soyut ve somut kelimeler gibi anlamsal etkenleri içermektedir. (Ateşman, 1997: 172). Kabaca, bir metni okumaya devam etmeyi isteyen biri onu anlayabiliyor demektir. Diğer taraftan birinin okuduğu bir materyali anlaşılır bulması onu okunabilir bulduğu anlamına gelmez. (McLaughlin, 1974: 369). Bugünkü okunabilirlik formülleri, gerçekte anlaşılabilirliği tahmin ettiğini öne sürmektedir. Ancak anlama ile ilgili unsurlar sadece nicel unsurlar değildir. Okunabilirlik

formüllerinin dayandığı sayısal verilerin ve anlaşılabilirliği etkileyen sübjektif etkenleri ölçmesinin ne kadar gerçekçi olduğunu hazırlanacak yeni anlaşılabilirlik ölçüm araçları ile ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Hem anlaşılabilir hem de okunaklı metinler ise metinler evreninde ideal metinleri temsil ederler.

3.2 Okuma ve Anlama Arasındaki İlişki

Okuma, okuduğunu anlama, bir beceridir. Kişilerde doğuştan okuyabilme potansiyeli vardır, ama bu potansiyel eğitimle gelişir. Bu sebeple de okuma gelişebilen, geliştirilebilen bir beceri olarak kabul edilmektedir. Bu becerinin de iki temel bileşeni vardır. Bunlar da okuma hızı ve anlamadır (Dökmen, 1994: 25). Okuma, anlamaya dayalı yorumlayıcı ve yaratıcı bir etkinliktir. Anlama, okumanın bir sonucunda ortaya çıkan bir olgu değil, temelidir. Metinde geçen olayların sürecini tahmin Edebilme okumanın temeli ve anlamının ilk koşuludur. Okuyucunun metinle ilgili sorular sorması tahmin etme, sorulan bu sorulara uygun ve ilgili cevaplar bulması da anlamadır. Okuyucu, metni okurken kendine sorular sormazsa kafası karışır ve anlama gerçekleşemez. Çünkü aranan cevaplar metin içerisinde gizlidir. Bu soruların cevaplarını bulabiliyorsa metni anlayabilmektedir (Altunay, 2006: 43).

3.3 Metinlerin Okunabilirliği ve Anlaşılabilirliğini Etkileyen Faktörler

Metinlerde anlaşılabilirliği ve okunabilirliği etkileyen önemli etkenler vardır. Güneş'e (2003: 44) göre kısa ve basit yapıları uzun ve karmaşık yapıları cümlelere göre daha iyi öğrenilmektedir. Acarlar, Ege ve Turan'a (2002: 67-68) göre basit ve kısa hece yapıları Türkçede algılama kolaylığı sağlamaktadır. Bu yargılardan şu sonuç çıkarılabilir; uzun ve karmaşık yapıları kelime ve cümleler anlaşılabilirliği zorlaştırmaktadır. Kısa ve basit yapıları kelime ve cümleler algılamayı kolaylaştırmakta ve daha kolay öğrenilmektedir.

Metnin güç olması okumayı zorlaştırırken kolay olması okumaya ilgiyi azaltmaktadır (Temur, 2003: 171). Kelime ve cümlelerin uzunluğu, karmaşıklığı hedef kitlenin yaşı ve öğrenim düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu yüzden ilköğretim Türkçe ders kitaplarında kullanılan metinlerde kelimelerin uzunluğu metni okuyacak yaşa ve sınıf düzeyine uygun olarak belirlenmelidir. Cümlelerdeki yabancı kelimelerin çoğunluğu Hedef kitlenin yaşı ve öğrenim düzeyi arttıkça bir metinde kullanılacak kelime ve cümleler daha karmaşık ve uzun hâle getirilebilir.

Ders kitaplarında kullanılan cümleler ve sözcükler hatta heceler uzunsa ve anlam oluşturmayı güçleştiriyorsa öğrenciler tarafından beğenilmemektedir. Çoğunlukla araştırmalardan okuma seviyesi ile anlama seviyesi arasında bir ilişki olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Bir metin okuyucunun seviyesine ne kadar uygunsa okuyucunun anlaması da o derece yüksek olur (Temur, 2002: 37). Cümlelerin anlam özellikleri, kelime sayıları, cümledeki kelimelerin anlamları hedef kitlenin seviyesine uygun olmalıdır.

Anlaşılabilirliği; metnin içeriği, uzunluğu, yapısı, mantık örgüsü, metinle birlikte kullanılan resimlerin etkisi, metnin öğretim programına uygunluğu, okuyucu ilgisi gibi unsurlar etkilemektedir.

BÖLÜM IV

4.1 Yöntem

Bu bölümde çalışmanın deseni, araştırmada kullanılan veri toplama aracının hazırlanması açıklanmış; ulaşılan verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler ile ilgili bilgi verilmiştir.

4.2 Araştırmanın Modeli

İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin, metin okunabilirliği açısından incelenmesi amaçlayan bu çalışma tarama modelindedir. Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusu ile ilgili var olan bir durumun fotoğrafını çekerek betimleme yapmaktır. Tarama türü araştırmalarda ölçülen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenebilir. Okunabilirlik ve anlaşılabilirlik kavramları arasında benzerlik olup olmadığını ortaya koymak açısından tarama modeli araştırma için uygun bir model olarak görülmüştür. Araştırmada anlaşılabilirlikle ilgili veriler hazırlanan değerlendirme ölçeği ile toplanacaktır. Okunabilirlik ile ilgili veriler ise 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlere Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülüyle toplanacaktır.

4.3 Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini ilköğretim okullarında görev yapan ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında okutulan metinler konusunda uzman olarak değerlendirilen Türkçe öğretmeni oluşturacaktır. Araştırmanın örneklemini ise tesadüfi (random) örnekleme yöntemi kullanılarak seçilecek 5 Türkçe öğretmeni oluşturacaktır.

8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinler arasından seçkisiz (random) örnekleme yöntemi ile seçilecek 15 adet bilgilendirici ve tahkiyeli metin belirlenecektir.

Tablo 6. Araştırmada Metinler Listesi

	METNİN ADI	TÜRÜ	YAZARI
1	Kız Kalesi	Efsane	Anonim
2	Eski Ankara Evleri	Gezi Yazısı	Pınar YETİMOĞLU
3	Atatürk'ten Anılar	Anı	İlknur Güntürkün KALIPÇI
4	Atatürk Ve Bilim	Makale	Ord. Prof. Aydın SAYILI
5	İhtiyar Çilingir	Hikaye	M. Şevket ESENDAL
6	Gönül Mimarlarımız	Biyografi	Şükrü Enis REGÜ
7	Nevruz ve Birlik	Fıkra	Sevinç ÇOKUM
8	Çiğdem Der ki	Hikaye	Miyase SERTBARUT
9	Herkesin Dostu ANTON	Hikaye	Stefan ZWEIG
10	Aşinasız	Deneme	Ali ÇOLAK
11	Basından Teknoloji Haberleri	Haber	Mehmet YATKIN
12	Ekran Efendinin Tutsakları	Söyleşi	Ayşe Leyla İSMİER
13	Bilgisayar Yalnızlığı	Deneme	Ali ÇOLAK
14	İki İyi İnsan	Hikaye	Ensar Naci GÖKŞEN
15	Anadolunun Bahtı Açık Kara Treni	Söyleşi	Mehmet ÖNDER

Metinler İlköğretim 8. Sınıf sınıflarında ortak olarak kullanılan metinlerdir.

4.4 Verilerin Toplanması

8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarından belirlenen bilgilendirici ve tahkiyeli metinler Ateşman tarafından (1997: 173) tarafından geliştirilen Türkçe Okunabilirlik Formülü ile değerlendirilecektir.

Anlaşılabilirlik ile ilgili verileri toplamak için; araştırma sürecinde yapılan çalışmalar sonucunda hazırlanan 4 bölümden oluşan, 64 maddelik değerlendirme ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçeğin 5 uzman tarafından belirlenen metinlere uygulanmasıyla veriler toplanacaktır.

Metin Anlaşılabilirlik Ölçeği

Araştırmada, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik formülü ile elde edilen verilerle metinlerin anlaşılabilirliklerinin farklı değerlerde olduğu düşünülmektedir. Bu fikirden yola çıkılarak anlaşılabilirliğin değerlendirilmesi amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde metinlerin başlık, içerik, anlam ve görseller olarak bir bütünü oluşturduğu belirlenerek metinler bu 4 başlık altında gruplandırılmıştır.

Oluşturulan bu gruplara ait olması gereken özellikler ilgili başlıklar altındaki maddelerde ele alınmıştır. Ölçek maddeleri belirlenirken, bu zamana kadar yapılan çalışmalardan ve birçok kaynaktan faydalanılmıştır.

Ölçek maddeleri ve açıklamaları;

- A. İçerik,
- B. Anlam,
- C. Başlık,
- D. Görseller, başlıkları altında ele alınmıştır.

Metinlerin anlaşılabilirliklerine yönelik ilkelerin belirlenmesi için hazırlanan 64 maddelik metin tasarım unsurları taslağı, beşli derecelendirme ölçekli veri toplama

formuna dönüştürülerek, her bir maddenin geçerliğine ve uygunluğuna ilişkin uzman (5) değerlendirmesine sunulmuştur. Ölçek, konu alanı ile ilgilenen 4'ü Türkçe Eğitimi alanında, 1'i istatistik alanında 5 uzman tarafından incelemeye tabi tutulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçek maddelerinin çıkarılması, düzeltilmesi ya da herhangi bir değişikliğe uğraması için; ölçek maddelerinin değerlendirilmesi sürecinde 2'den düşük not alması konusunda karara varılmıştır. Uzmanların geri bildirimleri değerlendirilmiş, maddelerden 2 ve üzeri not alan 64 madde ile tanımlanan ilkeler, metnin anlaşılabilirliğini değerlendirme ölçütü olarak temel alınmıştır. 88 madde olarak hazırlanan metin anlaşılabilirlik ölçeği taslağı uzman değerlendirmesinden sonra 64 maddeye düşürülmüştür. 4 boyuttan oluşan veri toplama aracı olarak hazırlanan metin anlaşılabilirlik ölçeği beşli likert tipinde hazırlanmıştır.

Ölçek; metin anlaşılabilirlik ölçeği şeklinde hazırlanmıştır. Ölçekteki maddeler, (5)Tamamen uygun, (4)Uygun, (3)Kararsızım , (2)Uygun değil, (1)Hiç uygun değil şeklinde puanlanmıştır.

TABLO 7. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin İçeriğine Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları

Madde		-
No	A) İÇERİK	X
1	Metinde öğrencinin yaşantısına uygun örnekler ve olaylar bulunmaktadır.	3.00
2	Sonuç çıkarma ve problem çözme gibi bilişsel yeteneklerin, dünya bilgisiyle birlikte metinde yer almaktadır.	2.60
3	Metin türünü tam olarak yansıtmaktadır.	3.00
4	Metnin dil ve üslûbu (mecazlı anlatım, sadelik vb.) 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygundur.	2.60
5	Metin ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap verecek niteliktedir.	2.80

6	Metin içerik bakımından aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanmıştır.	3.00
7	Metinde sebep-sonuç ilişkisi vardır.	3.00
8	Metinde tümceler birbiriyle bağıntılıdır.	3.00
9	Metni oluşturan paragraflar arasında ilişki vardır.	3.00
10	Metin yaşantısal olarak kabul edilebilir niteliktedir.	2.80
11	İçerik, konuya uygun olarak iyi seçilmiştir.	2.20
12	Gereksiz bilgi ve ayrıntılara yer verilmemiştir.	2.60
13	Metinde mantıksal ve anlamsal bütünlük vardır.	3.00
14	Metinde anlama seviyelerine uygun tasvirler yapılmıştır.	3.00
15	Her paragrafta bir konu ya da düşünceden bahsedilmiştir.	2.80

A) İÇERİK

Bir metni okumanın temel amacı o metnin içeriğidir. Metnin içeriği öğrenciye sunduğumuz düşünce ve bilgilerin toplamıdır. İçerik olarak iyi hazırlanmamış bir metin, her ne kadar iyi bir konuyu ele alsın da öğrencinin dikkatini çekmeyecektir. İçeriğin metin içerisinde sebep-sonuç ilişkisi içerisinde ele alınması, gereksiz ayrıntı ve bilgilerden kaçınılması gerekmektedir.

İçerik sunulurken farklı konular metne dâhil ediliyor, konu dallanıyor ama sonuca ulaşmıyorsa, metni okuyan okuyucu kitlesine uygun değilse, çelişkili bilgiler metin içinde barındırılıyorsa, okuyucunun kafası karışacak, metin anlaşılacaktır. Metnin mantıksal ve anlamsal olarak bir bütünlük göstermesi, o metnin anlaşılmasını kolaylaştıracak etkenlerden birisi olacaktır. İçerik belirli bir sıra ya da düzen içerisinde öğrenciye sunulmalıdır. Basitten karmaşığa, somuttan soyuta, bilinenen bilinmeyene şeklinde sunulmalıdır. Bu tür bir yaklaşım konunun algılanmasını, göz gezdirerek okumayı, metnin devamını tahmin etmeyi ve algılamayı kolaylaştıracaktır.

TABLO 8. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Anlama Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları

ANLAM		\bar{X}
16	Metne göz atıldığında metnin sıkıcı ya da ilginç, kolay ya da zor bir metin olduğunu hissediliyor.	2.80
17	Metin Çocukların yeteneklerine ve geçmiş yaşantılarına uygundur.	2.60
18	Metinde cümleler tek yargı içermektedir.	3.00
19	Öğrenciler cümlelerdeki yargıları ve anlamlarını kavrar.	3.00
20	Metinde günlük hayatta az kullanılan kelimelerin kullanılması anlamayı zorlaştırmıştır.	3.00
21	Sözcüklere anlam vermede, sözdizimsel ve anlamsal dil örnekleri ve kalıplarından metinde yararlanılmıştır.	2.80
22	Okuyucunun metni anlaması için kelime dağarcığı gelişmiş olmalıdır.	3.00
23	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamları tahmin edilebilir.	3.00
24	Metin öğrencilerin zihninde canlandırılacakları niteliktedir.	3.00
25	Metin anlatım ve düşüncesi açısından tutarlıdır.	2.00
26	Metinler kültürel boyut içerisinde değerlendirilebilir.	3.00
27	Metnin ana fikrini kelime grupları ve tümcelerinin bazıları üzerine almıştır.	3.00
28	Metin okunurken metnin devamı tahmin edilebilir niteliktedir.	3.00
29	Metin okunurken öğrencinin aklında soru işaretleri oluşur.	2.60
30	Metin okunurken öğrencilerin zihninde oluşan sorular metin içinde cevaplanmıştır.	2.80
31	Cümle uzunlukları 8. Sınıf öğrencilerinin metni bir bütün olarak anlama ve anlamlandırma seviyelerine uygundur.	2.40
32	Metinde anlaşılmayan kelime sayısı fazla değildir.	2.20

33	Metnin fiziksel nitelikleri (uzunluğu, okunaklığı vb.). 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygundur.	3.00
34	Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirgindir.	3.00
35	Metinlerde verilmek istenen bilgiler kolaydan-zora(bilinenden bilinmeyene) şeklinde düzenlenmiştir.	3.00
36	Metinde olaylar belirli bir “kişi-zaman-yer” bileşeni içerisinde verilmiştir.	3.00
37	Metinde nesnel ve öznel anlatımın özelliklerine uyulmuştur.	3.00
38	Metinde soyut kavram ve değerler anlatılırken somutlaştırma yapılmıştır.	2.40
39	Metin öğrencilerin kavrama seviyelerine uygundur.	2.60
40	Metindeki mecazlı anlatımlar 8. Sınıf öğrencileri tarafından kavranılacak seviyededir.	2.60
41	Metnin imla ve noktalaması hatasızdır.	2.40
42	Metin öğrencilerin zihinsel gelişimine uygundur.	2.00
43	Metin öğrencilerin zihinsel düzeylerine hitap edecek niteliktedir.	2.20
44	Metindeki sözcüklerin dolaylı ve doğrudan anlamını öğrenciler kavrar.	2.60
45	Cümlelerin anlatım ve yapı özelliklerini öğrenciler kavrar ve anlamlandırır.	3.00
46	Yazı boyutu 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygun niteliktedir.	3.00
47	Cümlelerde edilgen yapılardan kaçınılmıştır.	2.60
48	Metin yazım yanlışları ve dilbilgisi hatalarından arınmıştır.	2.40
49	Yazı tonu okumayı kolaylaştıracak niteliktedir.	3.00
50	Metinde cümle uzunlukları ortalama yedi ile on kelimedenden oluşmuştur.	2.20
51	Metin 8. Sınıf öğrencisinin en çok kullandığı ve anlamını bildiği kelimelerden oluşmuştur.	2.60

B) ANLAM

Bilgi almanın temeli olan okumanın amacına ulaşması anlamayla gerçekleşir. Anlama okumanın temel amacıdır. Okuma ve anlama sürecinin gerçekleşmesi için çok zaman gerekmez. Metinlerde konu, doğru içerikle, sade, anlaşılır, doğru kelimelerle, hedef kitleye uygun olarak verilirse okuyucunun metni anlama süreci kolaylaşacaktır.

Okul öncesinde dinlemeyle gerçekleşen anlama, okuma ve yazmanın öğrenilmesiyle metinlerden de gerçekleştirmeye başlamıştır. Metinlerde imla ve noktalamadan tutun da, yazı tonuyla-boyutlarına ve metnin yapısına kadar tüm özellikler anlamayı etkilemektedir.

Anlaşılamayan bir metnin öğrencilere sunulması, hedeflenen düşünce veya bilginin öğrenci tarafından kavranmasına engel olacaktır. Değerlendirme ölçeğinin anlama ilkeleri belirlenirken, metinlerdeki anlama yönünün tamamı dikkate alınmaya çalışılmıştır. Böylece metnin anlama yönünün doğru ve etkin değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

TABLO 9. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Başlıklarına Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları

C) BAŞLIK		–
		x
52	Başlık sayfadaki diğer metinlerden ayırt edilebilecek şekilde yazılmıştır.	3.00
53	Başlıklar metnin içeriği hakkında bilgi veya fikir vermektedir.	2.80
54	Başlıklar anlaşılır şekilde ifade edilmiştir.	3.00
55	Başlık metne ilgi çekecek niteliktedir.	2.80
56	Metinde başlık ve metnin içeriği uyumludur.	3.00
57	Metin içerisinde başlık tekrar etmemektedir.	3.00
58	Başlık kesin yargı içermektedir.	3.00

C) BAŞLIK

Metinlerin kimliğini ortaya koyan başlık, okuyucunun dikkatini metne çekebilmeli, metin hakkında ipucu verebilmelidir. Başlığın kesin bir yargıyı ifade etmesi, öğrencinin metni okuma isteğini arttıracak. Metin sonunda elde edilecek yargıya hemen ulaştığı için metni okumaya yönelik güdüsünü düşürecek.

Başlık mutlaka konu ile ilgili olmalıdır. Başlığı beğenerek okumaya yönelen okuyucu başlığın metinle alakasız olduğunu anladığı zaman okuma isteği azalacaktır. Bu durumda öğrencinin yani okuyucunun anlama düzeyi düşecektir.

Başlıklar değerlendirme ölçeğindeki değerlendirme ilkelerine uygun nitelikte hazırlanır ise, metnin anlaşılmasında pozitif katkı sağlayacak ve metnin anlaşılabilirlik düzeyi artacaktır.

Tablo 10. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Görsellerine Yönelik Değerlendirme Ölçeği Maddelerinin Uzman Değerlendirme Sonuçları

D) GÖRSELLER		–
		X
59	Resim içerik hakkında bilgi veya fikir vermektedir.	3.00
60	Görsel ve anlam bütünlüğü açısından metin ve resim arasındaki bütünlüğe dikkat edilmiştir.	3.00
61	Görseller metinleri anlamlandırma açısından desteklemektedir.	3.00
62	Metin görsellerinde renk uyumu vardır.	3.00
63	Metin renkli zemin üzerine basılmıştır.	3.00
64	Resimler gerçek hayatla ilişkilendirilebilir niteliktedir.	3.00

D) GÖRSELLER

Bir metni sahip olduğu başlıktan, içeriğinden ve görsellerinden ayrı düşünmek oldukça zordur. Aslında metni oluşturan bu değerlerin toplamıdır. Görsellerin algıda seçicilik bakımından yazılardan daha fazla dikkat çektiğı gerçeğinden yola çıkılacak olursa, görsellerin metni desteklemesi metnin anlaşılabilirliğine katkı sağlayacaktır. Metinlerin çevrelerine yerleştirilen metinlerin yanlarındaki metinle uyumlu olması öğrencinin konuyu veya düşünceyi algılamasını kolaylaştıracaktır.

Ölçeğin hazırlanma sürecinden sonra veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasında ve ölçeğin uygulanma sürecinde, öncelikle 8. Sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerden 15(on beş) bilgilendirici ve tahkiyeli metin random örnekleme yöntemi ile seçilmiştir

Ölçeğin uygulanma sürecinde 8. Sınıf Türkçe ders kitabını derslerinde kullanan 5(beş) Türkçe öğretmene ölçeğin nasıl kullanılacağı ve ölçmenin amacı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Öğretmenlerin konuya hâkim olmaları açısından anlaşılabilirlik konusunda elde edilen bilgiler paylaşılmış, bu bilgiler ışığında değerlendirme ölçeğini kullanmaları istenmiştir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan 15 bilgilendirici ve tahkiyeli metin 5'li derecelendirme ölçeği ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bir diğer veri toplama aracı olarak kullanılan Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı okunabilirlik formülü ile 15 bilgilendirici ve tahkiyeli metne uygulama yapılmıştır. Okunabilirlik düzeyleri belirlenmiş ve tablolarda gösterilmiştir.

Ateşman tarafından Flesch okunabilirlik formülünün Türkçe için uyarlanmış biçimi, kelime ve cümle uzunluğunu temel alan ve metinden seçilen yüz kelimelik bir bölümde uygulanabilmektedir.

$$\text{Okunabilirlik Sayısı} = 198,825 - 40,175 x_1 - 2,610 x_2$$

x_1 = Hece olarak ortalama kelime uzunluğu

x_2 = Kelime olarak ortalama cümle uzunluğu

(Ateşman, 1997)

**Tablo 11. Ateşman Tarafından Türkçeye Uyarlanan Okunabilirlik Formülü
Okunabilirlik Düzeyleri**

Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi
90 - 100	Çok Kolay
70 - 89	Kolay
50 - 69	Orta Güçlükte
30 - 49	Zor
1 - 29	Çok Zor

(Ateşman, 1997)

Ateşman tarafından belirlenen okunabilirlik düzeyi yukarıda belirtildiği gibi 0'dan 100'e doğru alacağı puan değerlerine göre belirlenmiştir.

4.5 Verilerin Analizi

8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesi için, Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Metinlerin ilk yüz kelimesi alınarak, bu ilk yüz kelimenin kaç heceden oluştuğu belirlenmiştir. İlk yüz kelime ile oluşturulan cümleler belirlenmiş formülde gerekli yerlere belirlenen bu değerler yazılarak okunabilirlik değerleri ortaya çıkarılmıştır. Okunabilirlik formülü uygulanırken başlık ve metin

içerisinde şiir olarak yazılan bölümler atlanmıştır. Metinlerin bu özellikleri okunabilirlik formülüyle hesaplanamamaktadır.

8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliğini ölçmek amacıyla hazırlanan, metin anlaşılabilirlik ölçeği maddeleri uzmanlar tarafından tek tek tüm metinlere uygulanmıştır. Değerlendirmede metinlerde olması gereken veya olmaması gereken özelliklerin ortak olması nedeniyle, metinlere tüm değerlendirme maddelerinin uygulanması istenmiştir. Araştırmaya konu olan metinler ayrı ayrı değerlendirilmiş ve 5 (beş) uzmanın her metne verdiği puanlar toplanmış, ortalaması alınmıştır.

Metinlerin anlaşılabilirliğini belirlemek amacıyla hazırlanan ölçeğin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin değerlendirilmesindeki, uzmanlar tarafından değerlendirilerek verilen puanlar, SPSS(Statistical Package For Social Sciences) programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Değerlendirme Ölçeğine verilen uzman değerlendirme notları metinlerin değerlendirmesinin kolay olması için “en düşük, düşük, orta düzey, iyi düzey ve yüksek” düzenlenmiştir. Metinlere verilen notlar incelendiğinde, metinlere yüksek ya da düşük not verilen ortak maddelere rastlanmamıştır.

Metin anlaşılabilirlik ölçeği tüm metinlere uygulandıktan sonra maddelerin aldığı toplam puanın madde sayısına bölünmesiyle, maddelerin ortalama 3,52 değeri aldığı belirlenmiştir. Ölçeğin kolay yorumlanması için ölçek 100 değer üzerinden beş değer aralığına bölünmüştür. Maddelerden alınan ortak değerlerin 100 değer üzerinden karşılığı kolay metinlerin başlangıç değeri kabul edilmiştir. Alt ve üst bölümde kalan değerler kendi arasında aldığı notların yoğunluğuna göre sınıflandırılmıştır. Ölçek 5 değer aralığına bölünmüştür.

Metin anlaşılabilirlik ölçeğine ait düzeyleri belirten aralıklar tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Metin Anlaşılabilirlik Aralığı

Anlaşılabilirlik Sayısı			Anlaşılabilirlik Düzeyi
88	-	100	Çok Kolay
75	-	87	Kolay
55	-	74	Orta Güçlükte
30	-	54	Zor
1	-	29	Çok Zor

Anlaşılabilirlik ölçeği uygulandıktan sonra elde veriler SPSS programında analiz edilecek ve sonuçlar 100 değer üzerine dönüştürülecektir. Sonuçlar aralığa denk geldiği düzeyde değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

BÖLÜM V

5.1 Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde araştırmada değerlendirilen 8. Sınıf Türkçe kitaplarında bulunan metinlere okunabilirlik formülü ve metin anlaşılabilirlik ölçeği uygulandıktan sonra elde edilen verilere yer verilmiştir. Araştırmanın amacı ve alt amaçlarına ait bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmanın Alt Amaçlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın İlk Alt Amacı;

5.1.1 “ 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinden aldığı puan nedir?”

Araştırma için seçilen metinlerin ilk bölümünün, anlaşılabilirlik ölçeğinin her maddesinden aldığı ortalama puanlar tablo 13 ve tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 13. Metinlere Göre Metin anlaşılabilirlik ölçeğinin Aldığı Puan Ortalamaları

METİNLER								
Ölç.								
Madde	<i>M. 1</i>	<i>M.2</i>	<i>M.3</i>	<i>M.4</i>	<i>M.5</i>	<i>M.6</i>	<i>M.7</i>	<i>M.8</i>
	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>
1	3,20	2,00	2,40	1,80	3,80	3,60	3,40	2,60
2	4,00	2,80	2,60	1,80	4,00	3,60	3,60	2,40
3	3,40	3,60	3,80	2,20	4,60	4,00	4,00	4,00
4	3,60	2,80	3,80	2,20	3,60	3,20	3,60	3,20
5	4,20	2,80	2,60	2,60	4,00	3,40	3,80	3,40

6	3,40	3,40	3,40	3,00	4,00	3,60	3,60	3,80
7	4,60	4,00	3,80	2,60	3,80	4,20	4,20	3,40
8	4,60	4,20	3,20	3,00	3,60	4,20	4,00	3,60
9	4,60	3,80	4,20	3,60	4,40	4,20	3,80	3,80
10	3,80	4,00	3,60	2,80	3,80	3,60	4,20	3,40
11	4,00	4,20	4,60	3,60	4,60	4,60	3,60	3,80
12	3,80	2,60	3,20	3,20	4,00	3,40	4,00	4,20
13	4,60	4,00	3,20	2,60	4,00	3,00	4,00	4,20
14	3,60	2,60	3,60	3,00	4,00	3,60	3,80	3,20
15	3,80	3,60	4,00	3,00	3,80	3,60	3,40	3,60
16	2,40	2,00	2,60	2,80	3,60	3,60	4,00	3,00
17	3,00	2,80	2,60	2,00	3,40	3,60	3,80	2,00
18	3,00	3,80	3,20	2,00	3,80	3,80	3,20	2,80
19	3,60	3,20	3,00	1,80	4,20	3,00	4,00	4,20
20	3,80	2,80	3,00	6,20	3,80	3,00	3,60	3,80
21	4,60	3,80	3,00	2,60	3,60	3,80	3,00	3,20
22	4,20	2,40	2,60	2,00	4,20	3,00	3,20	3,20
23	3,40	2,20	3,40	2,00	3,60	3,40	3,20	3,80
24	4,00	3,20	3,60	2,20	4,20	3,20	3,40	3,60
25	4,40	4,00	3,60	2,40	3,80	3,60	3,40	3,60
26	4,20	3,60	3,40	3,00	3,60	3,40	4,20	3,00
27	3,40	3,40	3,00	2,60	3,80	3,60	4,00	2,60
28	3,40	2,20	2,60	2,40	3,40	3,60	4,20	1,80
29	3,60	2,40	3,00	3,00	3,80	3,80	3,80	3,00
30	4,00	2,60	3,40	2,40	3,00	3,40	3,20	3,00
31	4,00	3,20	3,20	3,20	4,40	3,60	3,40	3,20
32	2,40	2,00	3,00	2,20	4,20	2,60	3,60	2,60
33	4,40	4,80	3,60	1,40	4,00	3,60	3,60	2,80
34	4,00	3,40	3,40	1,40	4,00	3,40	3,20	3,00
35	3,80	3,40	3,00	2,00	3,80	3,20	3,20	2,20
36	4,40	3,80	3,20	2,20	4,00	4,20	3,60	3,60

37	3,80	3,00	3,60	2,60	4,60	4,20	3,80	2,80
38	2,80	3,00	3,00	2,60	4,20	3,40	3,00	2,60
39	3,60	3,40	2,60	2,20	4,00	3,00	3,40	3,00
40	3,80	3,20	3,60	1,60	4,40	3,60	4,00	3,20
41	4,20	4,20	4,00	2,00	4,20	4,80	4,00	3,60
42	4,20	3,40	3,60	1,80	4,40	3,80	3,80	3,40
43	3,20	2,80	3,80	2,20	4,40	4,00	3,60	3,20
44	3,40	3,00	3,40	2,20	4,40	3,60	3,40	2,60
45	3,60	3,00	3,00	2,40	3,60	4,20	3,60	3,20
46	4,60	4,40	3,60	4,60	3,80	4,20	4,80	4,60
47	3,60	2,80	3,40	2,80	3,40	4,20	4,00	2,40
48	4,20	3,60	3,80	2,40	3,80	3,80	3,60	3,40
49	4,60	4,20	3,60	3,00	4,20	4,00	4,60	3,40
50	3,40	3,40	3,00	2,80	4,60	4,00	4,00	4,00
51	4,00	2,80	3,00	2,60	4,40	3,40	3,00	4,00
52	4,80	4,00	4,20	3,80	4,20	4,00	4,00	4,00
53	5,00	3,60	4,40	3,40	4,20	4,20	4,00	2,60
54	4,40	3,80	3,80	3,40	4,20	3,40	4,00	3,00
55	4,20	3,40	3,20	2,60	4,80	3,20	4,80	3,80
56	4,60	4,40	3,80	3,80	4,20	4,20	4,80	3,40
57	3,80	3,40	4,40	3,80	3,60	3,60	4,40	2,80
58	4,40	3,80	3,60	4,20	4,40	4,40	4,60	2,80
59	4,40	4,40	4,40	3,60	3,40	2,80	3,40	2,40
60	4,00	4,20	3,40	3,40	2,80	2,60	3,80	2,80
61	4,00	4,60	4,00	3,00	3,40	2,60	4,40	3,00
62	4,60	4,80	3,00	3,20	3,40	3,80	4,20	4,20
63	4,20	3,40	3,00	3,40	3,40	4,20	4,60	4,80
64	4,00	4,40	3,60	3,20	3,60	3,60	4,60	3,20
Metin Ort.	3,91	3,40	3,39	2,74	3,94	3,64	3,81	3,26

Araştırma için seçilen metinlerin ikinci bölümünün, anlaşılabilirlik ölçeğinin her maddesinden aldığı ortalama puanlar tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Metinlere Göre Metin Anlaşılabilirlik Ölçeğinin Aldığı Puan Ortalamaları

METİNLER							
Ölç.							
Madde	<i>M. 9</i>	<i>M. 10</i>	<i>M. 11</i>	<i>M. 12</i>	<i>M. 13</i>	<i>M. 14</i>	<i>M. 15</i>
	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>	<i>X</i>
1	4,00	2,60	1,80	4,40	2,20	3,60	1,80
2	4,20	2,00	1,60	3,60	2,20	3,60	1,80
3	3,20	3,20	2,80	4,80	2,80	3,60	3,40
4	4,60	3,20	2,40	4,00	3,60	3,60	2,80
5	4,40	2,80	2,20	3,40	4,00	4,00	3,40
6	4,40	2,80	3,00	3,40	2,00	3,60	3,20
7	5,00	3,00	2,80	4,20	3,00	4,20	3,80
8	4,20	3,60	3,20	4,20	4,40	4,00	3,40
9	3,80	4,00	2,60	4,40	3,60	4,00	4,00
10	4,20	4,00	3,00	5,00	3,60	4,40	3,80
11	4,00	3,40	3,20	4,60	4,40	4,00	3,60
12	3,80	3,20	2,60	4,60	3,40	3,40	3,20
13	4,20	2,80	2,80	4,60	3,00	4,20	3,20
14	4,40	2,80	2,80	4,20	3,40	4,00	2,00
15	4,00	2,80	2,80	4,20	2,60	3,80	2,40
16	4,40	2,80	2,80	3,40	4,40	3,20	2,80
17	3,80	3,00	3,20	4,60	2,80	4,20	2,40
18	4,00	3,20	3,20	4,00	3,80	3,60	2,80
19	4,40	3,20	3,40	4,20	4,00	4,20	3,20
20	4,60	3,40	2,60	3,80	4,60	3,80	2,80
21	4,40	3,00	3,20	4,40	2,80	3,60	2,60

22	3,80	2,80	3,00	4,40	2,60	3,40	2,40
23	4,60	3,60	3,60	3,60	3,20	3,40	2,40
24	4,60	3,00	3,60	3,80	2,80	4,20	2,80
25	4,40	3,20	3,20	3,80	3,00	4,20	3,00
26	4,00	2,80	3,20	4,40	3,40	4,80	2,80
27	3,60	2,40	3,20	4,40	3,80	3,80	2,40
28	3,80	3,20	3,60	4,00	3,80	3,40	1,60
29	3,60	3,40	3,40	4,40	4,00	3,20	2,80
30	4,00	2,60	3,60	4,20	3,60	3,80	3,20
31	4,20	3,00	3,40	4,00	4,20	3,60	2,80
32	3,60	3,40	3,20	3,20	2,80	2,60	3,20
33	3,20	3,40	3,20	4,40	4,20	4,00	2,60
34	3,40	2,80	3,00	4,20	3,60	4,20	2,40
35	3,80	3,00	3,00	4,20	3,80	3,80	1,80
36	3,20	2,80	3,60	4,00	3,80	4,40	3,20
37	4,40	3,60	3,20	3,80	4,00	4,20	3,00
38	4,00	2,60	3,00	3,80	4,00	3,60	1,80
39	4,20	2,80	2,40	4,40	3,20	4,20	1,80
40	4,20	2,80	2,60	4,40	3,60	4,40	2,00
41	3,60	2,60	4,00	4,60	5,20	3,60	2,80
42	4,20	3,60	3,40	4,60	3,40	3,40	2,00
43	3,80	2,80	3,20	4,60	3,60	4,00	1,60
44	4,20	2,60	3,40	4,60	3,00	4,60	2,00
45	4,00	2,80	3,80	3,80	4,40	4,20	3,80
46	5,00	4,20	5,00	4,80	4,80	4,80	3,60
47	3,60	2,80	3,20	4,60	2,60	3,00	2,00
48	3,60	4,00	3,00	3,80	3,40	3,80	2,20
49	4,20	1,80	3,40	4,20	4,00	4,40	3,60
50	3,60	2,40	3,20	3,40	2,80	2,80	1,80
51	3,40	2,60	3,00	3,60	2,20	3,60	2,20
52	3,80	4,20	4,40	4,00	4,00	4,00	3,60

53	4,40	3,60	3,40	4,60	4,00	4,00	3,80
54	4,20	3,20	3,60	4,20	4,20	4,40	2,20
55	4,60	3,20	3,20	4,00	4,80	4,40	1,80
56	4,40	2,80	3,20	4,20	4,20	3,80	2,40
57	4,20	2,60	3,80	4,00	4,60	3,40	1,40
58	4,60	3,40	3,40	3,40	4,60	4,60	1,60
59	-	3,40	3,20	-	4,20	3,60	2,00
60	-	3,20	3,20	-	4,40	4,20	2,60
61	-	4,00	3,00	-	4,40	4,00	2,00
62	-	2,20	3,00	-	3,80	3,80	3,00
63	-	3,60	3,80	-	3,80	4,60	4,00
64	-	1,80	3,80	-	3,80	4,20	4,00
Metin							
Ort.	4,06	3,06	3,16	4,14	3,76	3,89	2,69

Anlaşılabilirlik Ölçeği aracılığı ile uzmanların metinlere verdiği puanlara bakıldığı zaman tam not alan ve tüm metinlerden ortak aynı puanı alan ölçek maddesine rastlanmamaktadır. Bu durum, değerlendirmede metinlerin ortak değere sahip maddesinin olmadığını göstermektedir. Aynı değeri alan ölçek maddesi çoğunlukta olsaydı ölçekten alınan sonuç güvenilirliğini yitirecek ve metinler aldığı notlara göre “Çok Kolay, Kolay, Zor, Çok Zor” anlaşılabilirlik düzeyinin birinde görülecektir. Bu şekilde gerçekleşen bir ölçüm metnin düzeyini yansıtmaktan uzak kalacaktır.

Araştırmanın ikinci Alt Amacı;

5.1.2 “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında bulunan metinlerin okunabilirlik düzeyi ile 8. Sınıf öğrencilerinin okuma düzeyleri arasında fark var mıdır?”

İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinlere Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan formül uygulanmış ve tablo 17’de elde edilen bulgular saptanmıştır.

Tablo 15. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri

	METNİN ADI	TÜRÜ	Okunabilirlik Formül Sonucu	Okunabilirlik Düzeyi
1	Kız Kalesi	Efsane	68,27	Orta Güçlükte
2	Eski Ankara Evleri	Gezi Yazısı	54,12	Orta Güçlükte
3	Atatürk’ten Anılar	Anı	62,96	Orta Güçlükte
4	Atatürk Ve Bilim	Makale	37,63	Zor
5	İhtiyar Çilingir	Hikaye	74,67	Kolay
6	Gönül Mimarlarımız	Biyografi	59,74	Orta Güçlükte
7	Nevruz ve Birlik	Fıkra	45,67	Zor
8	Çiğdem Der ki	Hikaye	55,38	Orta Güçlükte
9	Herkesin Dostu ANTON	Hikaye	67,06	Orta Güçlükte
10	Aşinasız	Deneme	52,51	Orta Güçlükte
11	Basından Teknoloji Haberleri	Haber	25,18	Çok Zor
12	Ekran Efendinin Tutsakları	Söyleşi	72,53	Kolay
13	Bilgisayar Yalnızlığı	Deneme	36,04	zor
14	İki İyi İnsan	Hikaye	56,22	Orta Güçlükte
15	Anadolu’nun Bahtı Açık Kara Treni	Söyleşi	59,77	Orta Güçlükte

Metinlere uygulanan okunabilirlik sonucuna göre metinlerden “Atatürk Ve Bilim, Nevruz ve Birlik, Basından Teknoloji Haberleri, Bilgisayar yalnızlığı” metinleri zor metinler olarak ortaya çıkmıştır. “İhtiyar Çilingir, Ekran Efendinin Tutsaklığı” metinleri kolay metin olarak ortaya çıkmıştır.

Kolay metinler, bağımsız okuma seviyesindeki öğrenciler için uygundur. Öğrencinin bağımsız okuma seviyesinde okuyabileceği metin, onun, dışarıdan yardım almadan kendi başına üstesinden gelebildiği metin anlamına gelir. Öğrenci yazarın sunduğu hemen hemen her şeyi kolaylıkla öğrenebilir. Kelimelere aşınadır. Metinde var olan fikirleri çıkartmak için gerekli becerilere sahiptir ve ifade edilen kavramları rahatlıkla anlayabilir. Öğrenci kendi başına okuduğu metinden doğru bilgi ve yorumlara ulaşabilmektedir. Bu seviyedeki çocuklar anlaşılması kolay metinleri tercih etmektedir.

Orta güçlükte ve zor metinler, öğretimsel okuma seviyesindeki metinlere hitap etmektedir. Bu okuma seviyesindeki öğretimsel seviyedeki metin, öğrencinin öğretmen tarafından yardım sağlandığında anlayacağı metin anlamına gelir. Bu seviyede öğretmen, muhtemelen ne okuyacağı hakkında öğrenciye genel bir bakış açısı sunmalıdır. Öğrenciye öğretmen tarafından verilen yönlendirme sayesinde öğrenci metni anlamakta ve yorumlayabilmektedir.

Araştırmada kullanılan metinlerin okunabilirlik açısından 8. Sınıf öğrencilerinin okunabilirlik düzeylerine göre 9 metin orta güçlükte, 1 metin çok zor, 3 metin zor, 2 metin kolay olarak sınıflandırılmıştır. 8. Sınıf öğrencilerinin kavrama ve anlama özellikleri göz önünde bulundurulduğunda metinlerin orta güçlükte ve zor metinler ağırlıklı olması gerekmektedir.

Bireysel öğrenci farklılıkları göz önünde bulundurularak çok zor ve kolay metinler de kitaplarda kullanılmıştır. Metinler bu sınıflandırmaya göre öğrenci geneline hitap edecek nitelikler göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Araştırmanın Üçüncü Alt Amacı;

5.1.3 “8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında bulunan metinlerde 8. Sınıf öğrencilerin anlama düzeyleri arasında fark var mıdır?”

Tablo 16. Metinlerin Anlaşılabilirliği Ölçeği Sonucu ve Ölçek Düzeyi

	METNİN ADI	TÜRÜ	Ölçek Sonucu	Ölçek Düzeyi
1	Kız Kalesi	Efsane	78,20	Kolay
2	Eski Ankara Evleri	Gezi Yazıtı	68,00	Orta Güçlükte
3	Atatürk'ten Anılar	Anı	67,80	Orta Güçlükte
4	Atatürk Ve Bilim	Makale	54,80	Zor
5	İhtiyar Çilingir	Hikaye	78,20	Kolay
6	Gönül Mimarlarımız	Biyografi	52,80	Zor
7	Nevruz ve Birlik	Fıkra	76,20	Kolay
8	Çiğdem Der ki	Hikaye	65,20	Orta Güçlükte
9	Herkesin Dostu ANTON	Hikaye	80,12	Kolay
10	Aşinasız	Deneme	60,12	Orta Güçlükte
11	Basından Teknoloji Haberleri	Haber	63,20	Orta Güçlükte
12	Ekran Efendinin Tutsakları	Söyleşi	82,80	Kolay
13	Bilgisayar Yalnızlığı	Deneme	75,20	Kolay
14	İki İyi İnsan	Hikaye	77,40	Kolay
15	Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	Söyleşi	53,40	Zor

Metinlere uzmanlar tarafından uygulanan anlaşılabilirlik ölçeği sonucuna ve düzeyine göre metinlerden “Atatürk Ve Bilim, Gönül Mimarlarımız, Anadolu’nun Bahtı Açık Kara Treni ” metinleri zor metinler olarak ortaya çıkmıştır. “Kız Kalesi, Nevruz ve Birlik, İhtiyar Çilingir, Herkesin Dostu Anton Ekran Efendinin Tutsakları, Bilgisayar Yalnızlığı, İki İyi İnsan” metinleri kolay metin olarak ortaya çıkmıştır.

Araştırmada kullanılan metin anlaşılabilirlik ölçeğinden aldıkları notlara göre uzmanlar metinlerin 8. Sınıf öğrencilerinin okunabilirlik düzeylerine göre 5 metin orta güçlükte, 3 metin zor, 7 metin kolay olarak sınıflandırılmıştır. Uzmanların tahkiyeli ve bilgilendirici metinler hakkındaki görüşlerinin yansıtıldığı anlaşılabilirlik ölçeğinde uzmanlara göre 8. Sınıf öğrencilerinin kavrama ve anlama düzeylerini zorlayacak “Çok Zor” metin olmadığı gibi, öğrencilere yeni bilgi kazandırmayacak nitelikteki “Çok Kolay” metinlerde bulunmamaktadır. 8. Sınıf öğrencilerinin kavrama ve anlama özellikleri göz önünde bulundurulduğunda metinlerin orta güçlükte ve zor metinler ağırlıklı olması gerekmektedir.

Uzman görüşleriyle elde verilerden yola çıkarak kolay metinlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Metinlerin daha da zorlaştırılması gerektiği algısı ortaya çıkmıştır. Bireysel öğrenci farkları göz önünde bulundurulmalı, çok zor ve çok kolay metinler de kitaplarda kullanılmalıdır. Metinler bu sınıflandırmaya göre öğrenci geneline hitap edecek nitelikte olmadığı anlaşılabilirlik ölçeğinden elde edilen bilgilerle ortaya çıkmıştır. Çünkü hiç “Çok Zor” ve “Çok Kolay” metin sınıflandırılması içinde kalan metne rastlanmamıştır.

Anlama düzeyleri, hazırlanan metinler için önemlidir. Öğrencinin okuduğunu anlaması ve bunun sonucunda her defasında yeniden anlamlandırması sürecine anlama düzeyi denir. Anlaşılabilirlik ölçeğinden alınan sonuçlarda öğrencinin anlamlandıramayacağı nitelikte bir metnin İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitapları içerisinde bulunan metinler arasında rastlanmamıştır. Öğrencilerin okunan metni anlamlandırılabilmesi ise okumanın her aşamasında belirli zihinsel işlemlerin okuyucu tarafından kendiliğinden gerçekleştirilmesi gerektirmektedir.

Okuduğunu anlama ve anlamlandırma düzeyinde ise etkili olan okurun ön bilgileridir. (Çiftçi - Temizyürek, 2008). Bu konuyla ilgili ölçek maddelerine verilen notlarda okurun ön bilgilerinin anlamayı ve anlamlandırmayı etkilediği sonucu çıkmıştır. Bu bulgunun yanısıra, uzmanlar öğrencilerin anlama ve anlamlandırma düzeyi ile metindeki içerik ve anlam düzeyi arasında belirgin farkın olmadığını ortaya koymuştur. Ancak bazı metinlerin öğrencilerin anlama ve anlamlandırma seviyelerinin altında kalarak “Kolay” olarak nitelendirdiğimiz metin durumunda olduğu ortaya çıkmıştır. Bu noktada okurların bilişsel farkındalık düzeyleri önem taşımaktadır. İyi okuyucunun okuma öncesinde, eski bilgilerini harekete geçirdiği, dersin ve etkinliklerin amacını anladığı ve uygun stratejileri belirlediği gözlemlenirken zayıf okuyucunun ise herhangi bir hazırlık yapmadan doğrudan okumaya bağladığı, neden okuduğunu bilmediği ve nasıl okuyacağı hakkında herhangi bir sistem geliştirmedeği gözlemlenmiştir (Gelen, 2004).

Okuma sonrasında ise iyi okuyucunun okuduğundan anladığını farklı şekillerde anlatabildiği, çabasının başarısını nasıl etkilediğini değerlendirebildiği, metnin ana fikrini çıkarabildiği ve okuduğu metinle ilgili ek bilgileri araştırabilmesine rağmen zayıf okuyucunun, okuma eyleminde kendini başarılı hissetmekle birlikte okuma ve düşünme eylemlerini durduğu belirlenmiştir. (Cook, 1989’den aktaran Gelen, 2004).

Tablo 18’de verilen; uzmanların anlaşılabilirlik ölçeğine verdikleri değer ve bu değerlere karşılık gelen düzeyleri belirlenirken, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Değerlendirme Ölçeği’ne verilen uzman değerlendirme notları metinlerin değerlendirmesinin kolay olması için “en düşük, düşük, orta düzey, iyi düzey ve yüksek” not alan maddelerin ortalaması alınmıştır. Alınan ortalama sonucunda metinlerin verilen notlarda tüm metinlerde yüksek ya da düşük puan verilen ortak maddelere rastlanmamıştır. Ölçek tüm metinlere uygulandıktan sonra maddelerin aldığı toplam puanın madde sayısına bölünmesiyle maddelerin ortalama 3,52 değeri aldığı belirlenmiştir. Ölçeğin kolay yorumlanması için ölçek 100 değer üzerinden beş değer aralığına bölünmüştür. Ölçeğin aldığı puanların ortalaması olan 3,52 ortalama puan 100’lük değer üzerinde 74 değere denk gelmektedir. Maddelerden alınan ortak değer 100 değer üzerinden karşılığı olan 74 değeri kolay

metinlerin başlangıç değeri kabul edilmiştir. Alt ve üst bölümde kalan değerler kendi arasında aldığı notların yoğunluğuna göre sınıflandırılmıştır. Ölçek 5 değer aralığına bölünmüştür. Bu değer aralığı “1-29 arası Çok Zor, 30-54 Zor, 55-74 Orta Güçlükte, 75-88 kolay, 89-100 Çok Kolay” olarak değerlendirilmiştir. Ölçeğin 8. Sınıf Türkçe derslerine giren öğretmenler tarafından metinlere uygulanması sonucunda, metinlerin Tablo 16’da gösterilen düzey aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın Dördüncü Alt Amacı;

5.1.4 “8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliği ile ilgili öğretmen görüşleriyle, okunabilirlik ölçümleri arasında fark var mıdır?”

Tablo 17. Metinlerin Okunabilirlik Formülü Sonucu-okunabilirlik Düzeyi ve Metin Anlaşılabilirlik Ölçeği Değerlendirme Sonucu ve Ölçek Düzeyi

Metinler	Okunabilirlik Formül Sonucu	Okunabilirlik Düzeyi	Ölçek Sonucu	Ölçek Düzeyi
1.Metin	68,27	Orta Güçlükte	78,20	Kolay
2.Metin	54,12	Orta Güçlükte	68,00	Orta Güçlükte
3.Metin	62,96	Orta Güçlükte	67,80	Orta Güçlükte
4.Metin	37,63	Zor	54,80	Zor
5. Metin	74,67	Kolay	78,20	Kolay
6. Metin	59,74	Orta Güçlükte	52,80	Zor
7. Metin	45,67	Zor	76,20	Kolay
8. Metin	55,38	Orta Güçlükte	65,20	Orta Güçlükte
9. Metin	67,06	Orta Güçlükte	80,12	Kolay
10.Metin	52,51	Orta Güçlükte	60,12	Orta Güçlükte

11.Metin	25,18	Çok Zor	63,20	Orta Güçlükte
12.Metin	72,53	Kolay	82,80	Kolay
13.Metin	36,04	zor	75,20	Kolay
14.Metin	56,22	Orta Güçlükte	77,40	Kolay
15.Metin	59,77	Orta Güçlükte	53,40	Zor

Tablo 17 incelendiğinde okunabilirlik formülüyle elde edilen veriler ile anlaşılabilirlik ölçeğinin metinlere uygulanmasıyla elde edilen verilerde farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Farklılıkları daha net görmek amacıyla aşağıdaki Tabloda verilen metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirlik frekans ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 18. Okunabilirlik Düzeyleri Frekansı ve Anlaşılabilirlik Düzeyleri Frekansı

Düzeyler	Okunabilirlik		Anlaşılabilirlik	
	Düzeyleri Frekans	%	Düzeyleri Frekans	%
Çok Kolay			-	-
Kolay	2	13,33	7	46,66
Orta Güçlükte	9	60,00	5	33,33
Zor	3	20,00	3	20,00
Çok Zor	1	6,66	-	-

Tabloda verilen yüzdelere bakıldığında 8. Türkçe Ders Kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeyine göre %60'ının orta güçlükte olduğunu, anlaşılabilirlik ölçeğinin sonucuyla elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen anlaşılabilirlik düzeyine göre metinlerin %46'sının kolay olduğu yoğunluğun bu düzeyler üzerinde toplandığı görülmektedir.

Okunabilirlik formülüyle elde edilen veri sonuçlarına göre orta güçlükte ve zor olarak değerlendirilen metinlerden 1, 9, 13 ve 14. Metin anlaşılabilirlik ölçeğiyle elde edilen veriler sonucunda ‘Kolay’ metin olarak değerlendirilmiştir. Okunabilirlik formülüyle elde edilen veri sonucunda “Orta Güçlükte” metin olarak değerlendirilen metinlerden 6 ve 15.metin, anlaşılabilirlik ölçeği ile elde veriler sonucunda ‘Zor’ olarak değerlendirilen metinler arasında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Beşinci Alt Amacı;

5.1.5 “8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinler anlaşılabilirlik açısından hedef kitleye uygun mudur?”

Tablo 19. Metin Anlaşılabilirlik Ölçek Düzeyleri

Metinler	Ölçek Sonucu	Ölçek Düzeyi
1.Metin	78,20	Kolay
2. Metin	68,00	Orta Güçlükte
3.Metin	67,80	Orta Güçlükte
4.Metin	54,80	Zor
5. Metin	78,20	Kolay
6. Metin	52,80	Zor
7. Metin	76,20	Kolay
8. Metin	65,20	Orta Güçlükte
9. Metin	80,12	Kolay
10.Metin	60,12	Orta Güçlükte
11.Metin	63,20	Orta Güçlükte
12.Metin	82,80	Kolay
13.Metin	75,20	Kolay
14.Metin	77,40	Kolay
15.Metin	53,40	Zor

Tablo 19’da anlaşılabilirlik düzeylerine bakıldığında metinlerin çoğunlunun orta güçlükte ve kolay olarak değerlendirildiği ortaya çıkmıştır. Bu değerlerden yola çıkarak metinlerin hedef kitleye uygun olduğu söylenebilir. Hedef kitleyi tam olarak tanıyan Türkçe öğretmenlerinin anlaşılabilirlik ölçeğine verdiği değerler metinlerin hedef kitleye uygun olduğunu ortaya koymaktadır. Hedef kitlenin anlama beceri ve özelliklerine göre değerlendirilen anlaşılabilirlik ölçeğinin sonuçlarından yola çıkılarak bu kanıya varılmıştır.

Araştırmanın Altıncı Alt Amacı;

5.1.6 “İlköğretim okulunda çalışan öğretmenler 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinleri anlaşılabilir bulmakta mıdır?”

Araştırmada 15 metni tek tek değerlendiren ilköğretim okullarında çalışan 5 Türkçe öğretmenin bu metinleri anlaşılır bulduğu, anlaşılabilirlik ölçeği aracılığıyla metinlere verdikleri puanlardan anlaşılmaktadır. “Atatürk Ve Bilim, Gönül Mimarlarımız, Anadolu’nun Bahtı Açık Kara Treni ” metinleri zor metinler olarak ortaya çıkmıştır. “Kız Kalesi, Nevruz ve Birlik, İhtiyar Çilingir, Herkesin Dostu Anton Ekran Efendinin Tutsakları, Bilgisayar Yalnızlığı, İki İyi İnsan” metinleri kolay metinlerdir. Öğretmenler metinleri “Çok Zor” metin düzeyinde değerlendirmemişlerdir. Bu öğretmenlerin metinleri anlaşılabilir olarak gördüklerini göstermektedir.

Uzmanların tahkiyeli ve bilgilendirici metinler hakkındaki görüşlerinin yansıtıldığı anlaşılabilirlik ölçeğinde uzmanlara göre 8. Sınıf öğrencilerinin kavrama ve anlama düzeylerini zorlayacak “Çok Zor” metin olmadığı gibi, öğrencilere yeni bilgi kazandırmayacak nitelikteki “Çok Kolay” metin olmadığını ortaya koymuşlardır.

Anlaşılabilirlik Ölçeğinin uygulanması sonucu 8. Sınıf Türkçe Ders kitaplarında bulunan metinlerin buldukları Anlaşılabilirlik düzeyine göre yüzdeleri aşağıda Tablo 19’da verilmiştir.

8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin bulunduğu anlaşılabilirlik düzeyine göre yüzdeleri tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Metinlerin Anlaşılabilirlik Düzeyleri Yüzdeleri

Anlaşılabilirlik Düzeyi	Anlaşılabilirlik Düzeyleri Frekans	%
Çok Kolay	-	-
Kolay	7	46,66
Orta Güçlükte	5	33,33
Zor	3	20,00
Çok Zor	-	-

Tablo 20’ye göre 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin %20’si zor, %33,33’ü orta güçlükte ve %46,66’sı ise kolay metinlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Metin anlaşılabilirlik ölçeğini değerlendiren 8. Sınıf Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre metinlerin tamamının anlaşılabilir metinlerden oluşmuştur.

Araştırmanın Yedinci Alt Amacı

5.1.7 “Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin aralarında okunabilirlik ve anlaşılabilirlik bakımından fark var mıdır?”

Tablo 21. Tahkiyeli ve Bilgilendirici Metinlerin Okunabilirlik ve Anlaşılabilirlik düzeyleri

Metinler	TÜRÜ	Okunabilirlik Formül Sonucu	Okunabilirlik Düzeyi	Ölçek Sonucu	Ölçek Düzeyi
1.Metin	Tahkiyeli	68,27	Orta Güçlükte	78,20	Kolay
2.Metin	Bilgilendirici	54,12	Orta Güçlükte	68,00	Orta Güçlükte

3.Metin	Bilgilendirici	62,96	Orta Güçlükte	67,80	Orta Güçlükte
4.Metin	Bilgilendirici	37,63	Zor	54,80	Zor
5. Metin	Tahkiyeli	74,67	Kolay	78,20	Kolay
6. Metin	Bilgilendirici	59,74	Orta Güçlükte	52,80	Zor
7. Metin	Bilgilendirici	45,67	Zor	76,20	Kolay
8. Metin	Tahkiyeli	55,38	Orta Güçlükte	65,20	Orta Güçlükte
9. Metin	Tahkiyeli	67,06	Orta Güçlükte	80,12	Kolay
10.Metin	Bilgilendirici	52,51	Orta Güçlükte	60,12	Orta Güçlükte
11.Metin	Bilgilendirici	25,18	Çok Zor	63,20	Orta Güçlükte
12.Metin	Bilgilendirici	72,53	Kolay	82,80	Kolay
13.Metin	Bilgilendirici	36,04	zor	75,20	Kolay
14.Metin	Tahkiyeli	56,22	Orta Güçlükte	77,40	Kolay
15.Metin	Bilgilendirici	59,77	Orta Güçlükte	53,40	Zor

İlköğretim 8. Sınıf ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerden; tahkiyeli metinlerin “Orta Güçlükte” ve “Kolay” olarak değerlendirilen metinler olduğu hem okunabilirlik formülünün sonucunda hem de metin anlaşılabilirlik ölçeğine uzmanların verdiği puanların sonucunda ulaşılmıştır. Bilgilendirici metinlerin, tahkiyeli metinlere oranla daha çok zor olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu veri sonuçlarından yola çıkılarak tahkiyeli metinlerin bilgilendirici metinlere göre daha çok okunabilir ve anlaşılabilir olduğu söylenebilir. İlköğretim ders kitaplarındaki metinlerin ağırlıklı olarak tahkiyeli metinlerden oluşması gerektiği vurgusu yapılabilir.

Araştırmanın Sekizinci Alt Amacı

5.1.8 “İlköğretim 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin, metin anlaşılabilirlik ölçeği alt başlıklarına verilen ortalama puanlar nedir?”

Tablo 22. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinlerin, Metin Anlaşılabilirlik Ölçeği Alt Başlıklarından Aldığı Ortalama Puanlar

	METNİN ADI	İçerik Ortalama Puan	Anlam Ortalama puan	Başlık Ortalama puan	Görseller Ortalama Puan
1	Kız Kalesi	3,97	3,76	4,45	4,20
2	Eski Ankara Evleri	3,36	3,20	3,77	4,30
3	Atatürk'ten Anılar	3,46	3,23	3,91	3,56
4	Atatürk Ve Bilim	2,73	2,48	3,57	3,30
5	İhtiyar Çilingir	4,00	3,96	4,22	3,33
6	Gönül Mimarlarımız	3,60	3,72	3,85	3,26
7	Nevruz ve Birlik	3,80	3,65	4,37	4,16
8	Çiğdem Der ki	3,50	3,15	3,20	3,40
9	Herkesin Dostu ANTON	4,16	3,98	4,31	-
10	Aşinasız	3,08	3,00	3,28	3,03
11	Basından Teknoloji Haberleri	2,64	3,27	3,57	3,33
12	Ekran Efendinin Tutsakları	4,24	4,12	4,05	-
13	Bilgisayar Yalnızlığı	3,21	3,83	4,34	4,06
14	İki İyi İnsan	3,86	3,83	4,08	4,06
15	Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	3,05	2,56	2,40	2,93

Metin anlaşılabilirlik ölçeğini oluşturan 4 alt başlığın metin başına aldığı ortalama puanlar tablo 23’te gösterilmiştir. Metin anlaşılabilirlik ölçeği alt başlıklarına ait maddelerinin aldığı puan ortalamalarına bakıldığında her başlığın diğeriyle anlamlı bir bağının olduğu görülmektedir. Metinlerin anlaşılabilirliği bu dört başlık altındaki maddelerde ortalama puan olarak birbirine yakın değerler aldığı görülmüştür.

İçerik alt başlığında en az puan ortalamasını alan metin “ Basından Teknoloji Haberleri” olmuş, Anlam alt başlığında ise en az ortalama puanı “ Atatürk ve Bilim” almıştır. Türkçe öğretmenleri, “Atatürk ve Bilim” metninin anlam bakımından zor bir metin olduğunu ve anlaşılabilirliği anlam yönünden olumsuz etkilediğini ölçek aracılığıyla ortaya koymuşlardır.

Metinleri derslerinde öğrencilerle etkileşim içinde işleyen ve uygulamanın içinde bulunan Türkçe öğretmenleri, metin anlaşılabilirlik ölçeğinde en az puan ortalamasını ölçeğin “Başlık” alt grubunda vermiştir. “Anadolu’nun Bahtı Açık Kara Treni” metni ölçeğin başlık maddelerinden aldığı puan ortalamasıyla en az ortalamayı almıştır. Türkçe öğretmenleri, “Anadolu’nun Bahtı Açık Kara Treni” başlığının anlaşılabilirliği olumsuz etkilediğini, düşündüklerini ölçek aracılığıyla ortaya koymuşlardır.

BÖLÜM VI

6.1 Sonuçlar ve Yorumlar

Çalışmanın bu bölümünde elde edilen verilere göre araştırmanın sonucunu ve belirlenen sorunların çözümüne yönelik öneriler yer almaktadır.

6.1.1 Sonuçlar

İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin, metin okunabilirliği açısından incelenmesi ile ilgili yapılan araştırmada metinler iki farklı yolla incelenmiştir. Metinler önce Ateşman tarafından Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülü ile daha sonra da araştırmacı tarafından geliştirilen anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinin uzmanlarca metinlere uygulanmasıyla elde edilmiştir.

Metinler için elde edilen okunabilirlik düzeyleri ve uzmanların anlaşılabilirlik ölçeği ile belirlediği anlaşılabilirlik düzeylerine ilişkin veriler bulgular bölümünde ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar aşağıdaki gibidir.

1. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler, okunabilirlik düzeyleri bakımından hedef kitlenin genelini kapsamamaktadır. Çok zor ve zor metinler lise ve dengi okul seviyesindeki öğrencilerin düzeyindedir. Metinler bireysel farklılıklar gözetilerek seçilmiştir.
2. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler anlaşılabilirlik düzeyleri bakımından hedef kitlenin geneline hitap edecek şekilde ve bireysel farklılıklar gözetilerek seçilmiştir.

3. Metinler, ilköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri açısından anlaşılır metinlerdir.

4. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler okunabilirlik formülünden elde edilen verilere göre orta güçlükte yoğunlaşmaktadır. Fakat “Çok Kolay” olarak nitelendirilen düzey dışında tüm düzeylerde metinlere rastlamak mümkündür.

5. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik formülünden aldıkları puanlar ile uzmanlar tarafından değerlendirilen anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinden metinlerin aldığı puanlar arasında farklılaşmaların olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulara göre, 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik formülüyle bakılan nicel özelliklerinin yanında bu metinlerin anlamsal özelliklerinin de değerlendirilmesi ve dikkate alınması gerektiği ortaya çıkmıştır.

6. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin okunabilirlik formülünden aldığı puanlara göre zor düzeyde iken anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinden aldığı puanlara göre de kolay olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Bu bulgunun sonucuna göre sadece bir metni okunabilirlik formülüyle değerlendirerek hedef kitleye uygun ya da değil sunucuna varmanın hatalı bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

6.1.2 Öneriler

Bu kısımda; araştırmanın ortaya koyduğu bulgulardan yola çıkılarak ulaşılan sonuçların çerçevesinde 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin değerlendirilmesi ve hazırlanması ile ilgili olarak gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin değerlendirilmesinde kullanılan metin anlaşılabilirlik ölçeği metinleri anlaşılabilirlik bakımından değerlendirmektedir. Bu ölçeğin geliştirilmesi ve metinlerin değerlendirilmesi için kullanılması, yeni hazırlanan metinlerin anlaşılır olmasını sağlayacaktır.
2. Okunabilirlik formülleri metinlerin sadece kelime sayısı, hece sayısı, cümle sayısı gibi nicel özelliklerini dikkate almaktadır. Anlaşılabilirliği etkileyen diğer etmenleri göz ardı etmek yanılığa neden olmaktadır. Bu yüzden okunabilirlik formüllerinin yanında araştırma çerçevesinde hazırlanan metin anlaşılabilirlik ölçeğinin de metne uygulanarak metinlerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu iki ölçüden yola çıkılarak metnin hedef kitleye uygun olup olmadığının tespiti yapılmalıdır.
3. Metinler, Talim Terbiye Kurulu'nun incelemesinden geçmektedir. Metinlerin okunabilirliği değerlendirilirken, anlaşılabilirliğin okunabilirlik dışında ayrı bir değerlendirmeye tabi tutulması gerekmektedir.
4. 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin 15'i bu çalışma için seçilmiştir. Bu metinlerin okunabilirlikleri belirlenirken metnin ilk 100 kelimesi dikkate alınmıştır. Anlaşılabilirlik ölçeği ise 5 uzman tarafından metinler okunarak, görseller incelenerek değerlendirilmiş ve puanlanmıştır. Bundan sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda, okunabilirlik formülünün metinlerin birden fazla bölümündeki 100 kelime üzerinde yapılması ve anlaşılabilirlik değerlendirme ölçeğinin daha çok uzman tarafından yenilenerek kullanılması önerilmektedir.

5. Bu çalışma 8. Sınıf ders kitaplarında bulunan bilgilendirici ve tahkiyeli metinler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma farklı sınıflardaki bu tür metinler üzerinde de yapılarak araştırmanın alanı genişletilebilir.
6. Metin hazırlayanlar ve metin seçiciler, okunabilirlik formüllerinin yanı sıra metin anlaşılabilirlik ölçeğinden yararlanarak çalışmalarına katkıda bulunabilirler.
7. Türkçe öğretimi, metinlerin çözümlenmesi ve yorumlanması esasına dayanarak gerçekleştirilen bir dil öğretimi olduğu için metin seçimi çok önemlidir. Derslerde en çok kullanılan aracın da kitap olduğu düşünülürse kitaplardaki metinlerin seçiminde okuma parçalarını öğrencilerin yaş grupları, okuma ve anlama düzeylerine uygun olması dikkate alınmalıdır. Doğru metin seçimi için metinleri sınıf ortamında uygulayan öğretmen görüşleri metin anlaşılabilirlik ölçeğinden faydalanarak alınabilir. Böylece kitaplara metin seçilirken bu metnin eğitici ve öğretici yönünü kullanan öğretmenler bu metin seçim sürecine dâhil edilebilir.
8. Öğrencilerin okuma becerisinin geliştirilmesinde ders kitaplarında bulunan metinlerin önemli görevleri vardır. Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin birçoğu ders kitabı dışındaki kaynaklara çok fazla yönelmemektedir. Bu kitaplar, öğrencilerin okuma gelişiminde önemli rol oynayan kaynaklardır.
9. Türkçe ders kitaplarında bulunan tahkiyeli ve bilgilendirici metinlerin anlaşılabilirliğinin farklılık gösterip göstermediği ile ilgili yeni çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar gerçekleştirilirken metin anlaşılabilirlik ölçeğinden yararlanılabilir.

10. Metin anlaşılabilirlik ölçeğinden metinleri materyal olarak kullanan öğretmenler yaralanabilirler. Metin seçiminde bu ölçeği kullanarak öğrencilerine daha anlaşılır ve öğrenci seviyesine uygun metinler seçebilirler.
11. Anlaşılabilir bir metin sayesinde hedef kitleye verilmek istenen bilginin ve kazandırılmak istenen davranışların öğrencinin belleğine yerleşmesi sağlanacaktır. Bu amaçla metin seçiminde belirlenen kriterler yanında metin anlaşılabilirlik ölçeğinin de kullanılması metin seçiminde standardın yakalanmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ACARLAR, F., EGE, P. ve TURAN, F. (2002). “Türk Çocuklarında Üstdil Becerilerinin Gelişimi ve Okuma ile İlişkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 17 (50) 63-73.
- AKYOL, H. (1999), “Okuma ve Prensipleri”, **Çağdaş Eğitim**, (233), 26-28.
- AKYOL, H. (2006). **Türkçe Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- ALTUNAY, U., ÇAKICI, D. (2006), “Etkili Okuma ve Okuduğunu Anlama”, **Çağdaş Eğitim**, (330), 40-46.
- ALVERMANN, D.E. and PHELPS, S. F. (2005), **Content Reading and Literacy**. Ally and Bacon Fourth Edition, USA.
- ANAGNOSTOU, N. K. and Weir, G. R. S. (2006). **From Corpus-based Collocation Frequencies to Readability Measure**. (ICT in The Analysis, Teaching and Learning of Languages, Preprints of The ICTATLL Workshop), Glasgow, 33-46.
- ATEŞMAN, E. (1997), “Türkçede Okunabilirliğin Ölçülmesi”, **A.Ü. Tömer Dil Dergisi**, (58), 171-174.
- ATMACA, A.E. (2006). “İlköğretim Ders Kitaplarında Görsel Tasarım ve Resimleme”, **Millî Eğitim**, (171), 318-328.
- AYTAŞ, G. (2006). “Edebî Türlerden Yararlanma”, **Milli Eğitim Dergisi** (Edebîyat Özel Sayısı).

- CALFEE, R. ve P. DRUM (1986). "Research on Teaching Reading. Handbook of Research on Teaching" Ed. **M. C. Wittrock**, 3. Baskı, New York: Macmillan Company. 804-848 (Akt: DEMİREL, Melek (1992). " Temel Boyutlarıyla Okuduğunu Kavrama Süreci". **Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi**, 325-334).
- CHALL, J. S. (1988). **The beginning years.** (Zakaluk, B. L., Samuels, S. J. "Education, Readability: Its Past, Present and Future"), Newark, Delaware: IRA. 2-13.
- CHATMAN, S.P and GOETZ, E.T. (1985). "Methods and Techniques: Improving Textbook Selection", **Teaching of Psychology**.(3), 150-152.
- COŞKUN, E. ve TAŞ, S. (2007). "Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 5, (10)
- ÇILGIN, A. S. (2006). "Çocuğa büyüğü bir dünyanın kapılarını açmak", **Milli Eğitim Dergisi**, (172), 175-182.
- ÇİFTÇİ, Ö. ve TEMİZYÜREK F. (2008). "İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Ölçülmesi", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(9),109-129.
- ÇİFTÇİ, Ö., ÇEÇEN, M. A., MELANLIOĞLU, D. (2007). "Altıncı sınıf ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 6(22), 206-219.
- DEMİR, Yavuz (1994). "Metin Kavramı ve Metin Çözümlemesi Üzerine Bazı Dikkatler", **On dokuz Mayıs U. Eğitim Fak. Dergisi**.(9), 65-70.
- DEMİREL, Ö. (2000). **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegema Yayıncılık.

- DEVELLIOĞLU, F., (1996). **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın-Ankara.
- DEVİRİMCİ, H. (1993). **İlkokul 5. Sınıf Çocuklarında Okuma Alışkanlığının incelenmesi**. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- DOLGİN, A. B. (1975), “How to Match Reading Materials to Student Reading Levels: I. Fry’s Graph and the Diagnostic Survey”, **Social Studies**, 66:6, Now./Dec., 249-252
- DÖKMEN, Üstün. (1994). **Okuma Becerisi, İlgisi ve Alışkanlıkları Üzerine Psiko-Sosyal Bir Araştırma**, İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı.
- DUBAY, W. H. (2004). **The principles of readability**, U.S., Impact Information.
- FRY, E. (2002). “Readability Versus Leveling, Both Of These Procedures Can Help Teachers Select Boks For Readers At Different Stages”, **The Reading Teacher**.
- FRY, E. B. (1988). **Writeability: The Principles of Writing for Increased Comprehension**. (Zakaluk B. L.,and Samuels S. L., Eds., “Readability: Its Past, Present and Future”), Newark, Delaware: IRA.109-108
- GELEN, İ. (2004). “Bilimsel farkındalık stratejilerinin Türkçe dersine ili_kin tutum, okuduğunu anlama ve kalıcılığına etkisi” **XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı**, 6-9 Temmuz, Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- GÜNEŞ, F. (1995). “Anlama Eğitimi”, **Yaşadıkça Eğitim**, (43), 5–9.
- GÜNEŞ, F. (2000), “Çocuk Kitaplarında Okunabilirlik İlkeleri”, **Yaşadıkça Eğitim**, (67), 35-40.

GÜNEŞ, F.(2003).”Okuma-Yazma Öğretiminde Cümlelerin Önemi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı, Niğde, (13), 39-48.

HARRİS, T. and HODGES, R. (1981). **A Dictionary of Reading and Related Terms**. Newark, DE. International Reading Association.

FİLİZOK, R. <http://www.ege-Edebîyat.org/docs/480.pdf> (adresinden 16 haziran 2010 tarihinde alınmıştır.

İSERİ, K. (1998). “Okuma Ediniminin Eğitimsel İşlevi”, **Tömer Dil Dergisi**, Ağustos, (70), 5-18.

JOHNSON, K. (2000). “Readability”, <http://www.timetabler.com/reading.html> (adresinden 15 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.)

KARAALİOĞLU, S. K. (1983), **Ansiklopedik Edebîyat Sözlüğü**, İstanbul.

KAYA, Z. (1998). “İş Eğitimi Kitaplarının Okunaklılığı”. **Eğitim ve Bilim Dergisi**, (38), 30-35.

KLARE, G. R. (1963). “The Measurement of Readability”, **University Press**, Ames, Iowa: Iowa State

KLARE, G. R. (1988). **The formative years**, (Zakaluk B. L., Samuels S. J. (Eds.), “Readability: Its Past, Present ve Future”), Newark, Delaware, IRA.24-34

MCLAUGHLİN, G. H. (1974). “Temptation of the flesch. Journal of Instructional Science”, (4),367- 383. Güz 2009, Cilt 7, Sayı 4 Bilgisayar Destekli Metin Okunabilirliği Analizi.

MEB. 1996, “Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı”, **Tebliğler Dergisi** (2559) Ankara.

NAYLOR, D. T. and DIEM, R. A.(1987), “Elementary and Middle School Social Studies”, **Random House**, New York-USA.

ORNSTEİN, A. C. and LASLEY T. J. (2000), “Strategies for Effective Teaching”, **McGraw-Hill Companies, Inc. Third Edition**, USA.

ÖZDEMİR, E. (2002). **Eleştirel Okuma**, Ankara, Bilgi Yayınevi.

ÖZDEMİR, E. (1990). **Okuma Sanatı**, İstanbul, Remzi Kitabevi.

ÖZMEN, R. G. (2001). **Türkçe Ders Kitabının Dört Temel Beceri Açısından İncelenmesi: Okuma Becerisi. Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1- 8**. Küçükahmet, L. (Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

TDK. (1998). Türkçe Sözlük.

TEKBIYIK, A. (2006). “Lise Fizik I Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, Cilt:14, (2), 441-446.

TEMUR, T. (2002). **İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinler ile Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi.

TEMUR, T. (2003). “Okunabilirlik (Readability) Kavramı”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, (13). 169–172.

THEODORE, M. F. R. (1975), “The Cloze and the Maze Test”, **The Social Studies**, November/December. 252- 257.

ULU KALIN, Ö.,(2007) 'İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Okunabilirliğinin Ölçülmesi ve Görsel Tasarım İlkelerine Göre Değerlendirilmesi', **III. Sosyal Bilimler Eğitimi Sempozyumu**, Çukurova Üniversitesi.

ULU KALIN, Ö., Topkaya, Y.,(2009) “9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu”, **1. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi**, 18 Mart Üniversitesi.

ÜNSAL, Y. ve GÜNEŞ, B. (2003). “Bir Kitap İnceleme Çalışması Örneği Olarak M.E.B İlköğretim 8.sınıf Fen Bilgisi Ders Kitabına Fizik Konuları Yönünden Eleştirel Bir Bakış”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**. Cilt: 11, (2), 387- 394.

YALIN, H. İ. (1996), “*Ders Kitapları Tasarımı*”, **Milli Eğitim Dergisi**, Ekim/Kasım/Aralık (132), 61.

YANGIN, Banu (1999). **İlköğretimde Türkçe Öğretimi**, Ankara, MEB Yayınları.

ZORBAZ, K. Z. (2007). “Türkçe ders kitaplarındaki Masalların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Eğitimde Kuram ve Uygulama**, (1) . 87-101.

EKLER

Metin anlaşılabilirlik ölçeği							
			TAMAMEN UYGUN(5)	UYGUN(4)	KARARSIZIM (3)	UYGUN DEĞİL(2)	HİÇ UYGUN DEĞİL(1)
İÇERİK	1	Metinde öğrencinin yaşantısına uygun örnekler ve olaylar bulunmaktadır.					
	2	Sonuç çıkarma ve problem çözmeye gibi bilişsel yeteneklerin, dünya bilgisiyle birlikte metinde yer almaktadır.					
	3	Metin türünü tam olarak yansıtmaktadır.					
	4	Metnin dil ve üslûbu (mecazlı anlatım, sadelik vb.) 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygundur.					
	5	Metin ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap verecek niteliktedir.					
	6	Metin içerik bakımından aşamalı ve birbirine önkoşul olacak şekilde sıralanmıştır.					
	7	Metinde sebep-sonuç ilişkisi vardır.					
	8	Metinde tümceler birbiriyle bağıntılıdır.					
	9	Metni oluşturan paragraflar arasında ilişki vardır.					
	10	Metin yaşantısal olarak kabul edilebilir niteliktedir.					
	11	İçerik, konuya uygun olarak seçilmiştir.					
	12	Gereksiz bilgi ve ayrıntılara yer verilmemiştir.					
	13	Metinde mantıksal ve anlamsal bütünlük vardır.					
	14	Metinde anlama seviyelerine uygun tasvirler yapılmıştır.					
	15	Her paragrafta bir konu ya da düşünceden bahsedilmiştir.					

ANLAM	16	Metne göz atıldığında metnin sıkıcı ya da ilginç, kolay ya da zor bir metin olduğunu hissediliyor.					
	17	Metin Çocukların yeteneklerine ve geçmiş yaşantılarına uygundur.					
	18	Metinde cümleler tek yargı içermektedir.					
	19	Öğrenciler cümlelerdeki yargıları ve anlamlarını kavrar.					
	20	Metinde günlük hayatta az kullanılan kelimelerin kullanılması anlamayı zorlaştırmamıştır.					
	21	Sözcüklere anlam vermede, sözdizimsel ve anlamsal dil örnekleri ve kalıplarından metinde yararlanılmıştır.					
	22	Okuyucunun metni anlaması için kelime dağarcığı gelişmiş olmasına gerek yoktur.					
	23	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamları tahmin edilebilir.					
	24	Metin öğrencilerin zihninde canlandırılacakları niteliktedir.					
	25	Metin anlatım ve düşüncesi açısından tutarlıdır.					
	26	Metinler kültürel boyut içerisinde değerlendirilebilir.					
	27	Metnin ana fikrini kelime grupları ve tümcelerinin bazıları üzerine almıştır.					
	28	Metin okunurken metnin devamı tahmin edilebilir niteliktedir.					
	29	Metin okunurken öğrencinin aklında soru işaretleri oluşur.					
	30	Metin okunurken öğrencilerin zihninde oluşan sorular metin içinde cevaplanmıştır.					
31	Cümle uzunlukları 8. Sınıf öğrencilerinin metni bir bütün olarak anlama ve anlamlandırma seviyelerine uygundur.						

32	Metinde anlaşılmayan kelime sayısı fazla değildir.					
33	Metnin fiziksel nitelikleri (uzunluğu, okunaklığı vb.). 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygundur.					
34	Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belirgindir.					
35	Metinlerde verilmek istenen bilgiler kolaydan-zora(bilinenden bilinmeyene) şeklinde düzenlenmiştir.					
36	Metinde olaylar belirli bir “kişi-zaman-yer” bileşeni içerisinde verilmiştir.					
37	Metinde nesnel ve öznel anlatımın özelliklerine uyulmuştur.					
38	Metinde soyut kavram ve değerler anlatılırken somutlaştırma yapılmıştır.					
39	Metinde verilen düşünceyi ya da metnin ana fikrini tüm öğrenciler kavrayabilir.					
40	Metindeki söz sanatları 8. Sınıf öğrencileri tarafından kavranılacak seviyededir.					
41	Metnin imla ve noktalaması hatasızdır.					
42	Metin öğrencilerin yorumlayabilecekleri niteliktedir.					
43	Metin öğrencilerin zihinsel düzeylerine hitap edecek niteliktedir.					
44	Metindeki sözcüklerin dolaylı ve doğrudan anlamını öğrenciler kavrar.					
45	Cümlelerin anlatım ve yapı özelliklerini öğrenciler kavrar ve anlamlandırır.					
46	Yazı boyutu 8. Sınıf öğrenci seviyesine uygun niteliktedir.					
47	Cümlelerde edilgen yapılardan kaçınılmıştır.					
48	Metin yazım yanlışları ve dilbilgisi hatalarından arınmıştır.					

	49	Yazı tonu okumayı kolaylaştıracak niteliktedir.					
	50	Metinde cümle uzunlukları ortalama yedi ile on kelimedenden oluşmuştur.					
	51	Metin 8. Sınıf öğrencisinin en çok kullandığı ve anlamını bildiği kelimelerden oluşmuştur.					
BAŞLIK	52	Başlık sayfadaki diğer metinlerden ayırt edilebilecek şekilde yazılmıştır.					
	53	Başlıklar metnin içeriği hakkında bilgi veya fikir vermektedir.					
	54	Başlıklar anlaşılır şekilde ifade edilmiştir.					
	55	Başlık metne ilgi çekecek niteliktedir.					
	56	Metinde başlık ve metnin içeriği uyumludur.					
	57	Metin içerisinde başlık tekrar etmemektedir.					
	58	Başlık kesin yargı içermektedir.					
GÖRSELLER	59	Resim içerik hakkında bilgi veya fikir vermektedir.					
	60	Görsel ve anlam bütünlüğü açısından metin ve resim arasındaki bütünlüğe dikkat edilmiştir.					
	61	Görseller metinleri anlamlandırma açısından desteklemektedir.					
	62	Metin görsellerinde renk uyumu vardır.					
	63	Metin renkli zemin üzerine basılmıştır.					
	64	Resimler gerçek hayatla ilişkilendirilebilir niteliktedir.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Erdoğan AKKURT
Doğum Tarihi :20.10.1982
Yabancı Dil :İngilizce
Eğitim Durumu : Gazi Üniversitesi 2006
Lisans :Türkçe Öğretmenliği Bölümü 2006

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl/Yıllar: Milli Eğitim Bakanlığında, 2006 yılında göreve başlamış ve hala bu kurumda çalışmaktadır.